

СЪДЪРЖАНИЕ

Христин Петков – Процес по управление на собствеността на НОИ	3
Краткосрочно осигуряване	
Вержиния Заркова – Промени в Закона за здравното осигуряване	4
Осигуряването в числа	
Христина Митрева – Отчет за изпълнението на бюджета на държавното обществено осигуряване за 2004 г.	6
Втора пенсия	
Размер на преведените суми от НОИ към професионалните и универсалните пенсионни фондове	15
Международна дейност	
Георги Желев – Спогодбата между Република България и Република Австрия за социална сигурност	17
Чужд опит	
Осигурителната система в Германия	20
Представяме ви	
Ростислав Павлов – Районно управление “Социално осигуряване” – Силистра	26
Минало	
Валентина Минчева – Из историята на социалното осигуряване в България	31

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година IV, брой 3, 2005

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат Печатна база на НОИ
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1234
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

ПРОЦЕС ПО УПРАВЛЕНИЕ НА СОБСТВЕНОСТТА НА НОИ

Управлението на собствеността на Националния осигурителен институт се осъществява от Главна дирекция “Човешки ресурси и управление на собствеността” (“ЧРУС”).

В структурата на главната дирекция са обособени два отдела, които са ангажирани да провеждат инвестиционната политика на НОИ и поддръжката и стопанисването на сградния фонд и материалната база.

Отдел “Управление на собствеността”

Служителите на отдела, съобразно своята професионална квалификация, участват и провеждат цялостния инвестиционен процес в строителство и ремонти на сгради – от изготвяне на задания за проектиране, провеждане на конкурси за избор на проектант и независим строителен надзор, подготовката на конкурсната документация за възлагане на обществени поръчки, обявяване и провеждане на конкурси за строителство, извършване на контрол по цялостния строителен процес на обектите до въвеждането им в експлоатация. Участват в съставянето на разчетите за капиталовите вложения и тяхната защита пред Министерството на финансите. Тази дейност се извършва при спазването на нормативната уредба за проектиране и строителство и на ЗОП.

За периода от 2000 г. до момента НОИ придоби собственост на сгради за районни управления в градовете Русе, Враца, Пловдив, Кюстендил, Благоевград, Монтана, Перник и Търговище.

Извършено е строителство, реконструкции, преустройства и основни ремонти в районните управления в Хасково, Ямбол, Пловдив, Бургас, Варна, Кюстендил, Благоевград, Монтана, Разград, Шумен, сградата на ЦУ на НОИ – изградена е надстройка на III и IV етаж и разширение на СУСО чрез изграждане на пристройка на вътрешния двор на сградата на бул. “Ал. Стамболийски” №62-64, Районно управление – София-окръг. Извършено е проектиране на нови сгради за РУСО – Русе, РУСО – Търговище и започна строителство в гр. Търговище. Изградени са приемни офиспомещения на СУСО в гр. София – ж.к. “Люлин”, ж.к. “Младост”, ж.к. “Овча купел” и в Община “Искър”.

Отдел “Административно-стопански”

Служителите на отдела, съобразно своята професионална квалификация, организират цялостното стопанисване на сградата на НОИ, намираща се на бул. “Ал. Стамболийски” №62-64, както и поддържат материалната база на ЦУ на НОИ, контролират и преценяват състоянието на оборудването в сградата и при възникнала необходимост провеждат конкурси за възлагане на обществени поръчки за доставки, ремонти и други услуги.

Вследствие на дългогодишно натрупания опит в Главна дирекция “Човешки ресурси и управление на собствеността” бяха разработени (съвместно със служители от други главни дирекции) и приети вътрешноведомствени документи, регулиращи процеса по управление на собствеността на НОИ. Това са “Вътрешни правила за възлагане на обществени поръчки от НОИ”, Заповед №148/13.05. 2003 г., регламентираща правила за отдаване под наем на сграден фонд – собственост на НОИ, и др.

За изтеклия период от създаването на ГД “ЧРУС” са проведени конкурси за големи обществени поръчки за проектиране, строителство, офисобзавеждане, доставка на компютри, принтери, копирни машини, сървъри и консумативи за тях (тонери, девелопери, пликове за писма, хартия и др.). Извършена е доставка на дизелов агрегат 120 квт и UPS система 60 ква. Изградена е цялостна пожароизвестителна инсталация в сградата на НОИ и в някои районни управления в страната.

Постоянното усъвършенстване на процеса по управление на собствеността подобрява развитието на материалната база и информационната система на НОИ, което довежда до повишаване ефективността на работата на служителите и до подобряване обслужването на клиентите на института.

Христин Петков,
главен директор на Главна дирекция
“Човешки ресурси и управление на собствеността”

ПРОМЕНИ В ЗАКОНА ЗА ЗДРАВНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Вержиния Заркова,
началник-отдел “Методология на осигуряването и осигурителни вноски”

В брой 45 от 31 май 2005 г. на Държавен вестник е публикуван Законът за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване. С измененията в Закона за здравното осигуряване се дава възможност на лицата, които дължат за своя сметка здравноосигурителни вноски, да разсрочат плащането им до края на 2006 г. и се регламентира възможността да бъдат опростени здравноосигурителните вноски на българите, пребиваващи продължително време извън страната. На основание новите разпоредби в закона, считано от 1 юни 2005 г., спира начисляването на лихва за задълженията, възникнали до тази дата, на лицата, които дължат здравноосигурителни вноски за своя сметка. Измененията и допълненията в закона влизат в сила от 1 юни 2005 г.

Съгласно §19г от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за здравното осигуряване, “лицата, които дължат здравноосигурителни вноски за своя сметка до 1 юни 2005 г., могат да поискат разсрочване на плащането на задължението до 31 декември 2006 г., ако за периода от 1 октомври 2004 до 31 март 2005 г. имат средномесечен доход на член от семейството до 200 лв. включително”. Разсрочват се задължения за здравноосигурителни вноски с размер на главницата над 50 лв.

Както се вижда, за да бъде разрешено разсроченото плащане на здравноосигурителните вноски, натрупани до 1 юни 2005 г., трябва да са налице едновременно две условия:

- задължението да е най-малко в размер на 50 лв.;
- средномесечният доход на член от семейството да е не по-висок от 200 лв. за периода от 1 октомври 2004 до 31 март 2005 г.

При преценката на средномесечния доход трябва да се има предвид, че по смисъла на ЗЗО “членове на семейството” са: съпруг, съпруга, деца до 18-годишна възраст, а ако продължават образованието си – до 26-годишна възраст, а ако са недееспособни или трайно нетрудоспособни – независимо от възрастта.

При определяне на средномесечния доход на член от семейството за периода от 1 октомври 2004 до 31 март 2005 г. се вземат предвид всички брутни доходи на семейството, които са облагаеми по Закона за облагане на доходите на физическите лица, както и получаваните пенсии, обезщетения, помощи и стипендии, с изключение на месечните добавки, изплащани по реда на Закона за интеграция на хората с увреждания, добавката за чужда помощ на инвалидите по чл. 103 от Кодекса за социално осигуряване, стипендиите на учащите се до завършване на средно образование, но не по-късно от завършване на 20-годишна възраст, както и помощите, получени по Закона за семейни помощи за деца.

Разсрочено плащане на задълженията си могат да поискат всички самоосигуряващи се лица – еднолични търговци, собственици или съдружници на търговски дружества, лица, упражняващи свободни професии, земеделски производители. Разсрочване могат да поискат и лицата, които внасят здравните си вноски по реда на чл. 40, ал. 4 от Закона за здравното осигуряване. Това са всички тези, които нямат друго основание за внасяне на здравни вноски по ЗЗО и внасят вноските си за своя сметка.

Разсрочено плащане на задълженията за здравноосигурителни вноски се разрешава след подаването на молба-декларация до съответното поделение на НОИ по местоживее на лицето. Молбата-декларация може да се подаде в срок до 31 октомври 2005 г. Образецът на молбата-декларация се получава от поделенията на НОИ.

След разрешаване на разсрочено плащане на здравноосигурителните задължения, здравноосигурителните права на лицата, които са ги загубили, се възстановяват и те могат да ползват безплатни или частично платени здравни услуги. За да не загубят отново здравноосигурителните си права, лицата, на които е разрешено разсрочено плащане, трябва редовно да внасят здравноосигурител-

ните си вноски след датата, на която им е разрешено разсрочването. В случай че не се внесат повече от три вноски след тази дата, здравноосигурителните права отново се прекъсват и лицата трябва да заплащат оказаната им медицинска помощ. Това обстоятелство обаче не анулира решението за разсрочено плащане. Разсрочените здравноосигурителни задължения трябва да се погасят най-късно до 31 декември 2006 г.

За периода на разсрочване спира да тече давностният срок на вземанията, на лицата не се налагат глоби и санкции по реда на ЗЗО и към тях не се предприемат мерки за принудително събиране.

На основание §19в, ал. 1 от ЗИД на ЗЗО, "българските граждани, които са пребивавали извън страната повече от 183 дни през една календарна година за периода от 1 януари 2000 до 31 декември 2004 г. и дължат здравноосигурителни вноски за своя сметка за времето, през което са били в чужбина, могат да бъдат освободени от задължението за внасяне на тези вноски, ако не са направили свободен избор на изпълнител на медицинска помощ, сключил договор с районна каса по чл. 4, ал. 1 за съответната календарна година".

Прилагането на тази разпоредба се извършва по ред, определен в Инструкцията, издадена от управителя на Националния осигурителен институт, и съгласувана с директора на Националната здравноосигурителна каса.

Две са условията, които трябва да съществуват едновременно, за да не се дължат здравноосигурителни вноски от българите, живеещи постоянно в чужбина – през съответната календарна година да са били извън страната повече от 183 дни и едновременно с това да не са направили избор на личен лекар по реда на Закона за здравното осигуряване. Само при наличието и на двете условия здравноосигурителните вноски за месеците, прекарани извън страната през съответната календарна година, не се дължат. През същите тези години, за месеците, прекарани в страната, здравноосигурителните вноски са дължими.

За да бъдат освободени от здравноосигурителни задължения, българските граждани трябва да подадат в съответното ТП на НОИ по постоянен адрес молба-декларация по образец. Молбата може да се подаде лично или да се изпрати по пощата с препоръчано писмо с обратна разписка. Лицата, които са възпрепятствани да подадат молбите си по този ред, могат да упълномощат от свое име друго лице да извърши това. Упълномощеното лице вписва своите лични данни в подадената от него молба. Молбата-декларация може да се подаде и по елект-

ронен път от притежателите на универсален електронен подпис, издаден от доставчик на удостоверителни услуги, регистриран съгласно чл. 34 от Закона за електронния документ и електронния подпис. Притежателите на електронен подпис, издаден извън страната, могат да подадат молбата си по електронен път при условие, че е спазена процедурата по чл. 44 от посочения закон.

Три вида са документите, с които могат да се удостоверяват периодите на пребиваване извън страната:

1. копие на задграничния паспорт, от който са видни датите на влизане и излизане от страната;
2. удостоверение от съответната Районна дирекция на вътрешните работи;
3. документ, издаден от компетентните органи на съответната държава, преведен по реда на Правилника за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа.

Към молбата-декларация се прилага един от посочените документи. Когато молбата се подава от упълномощено лице, към нея се прилага и копие от пълномощното.

Проверката за избор на личен лекар се извършва служебно, като за целта ТП на НОИ отправя искане до съответната районна здравноосигурителна каса. След получаването на информацията от там длъжностните лица на НОИ преценяват наличието на условията, изискуеми от §19в от ЗИД на ЗЗО. При наличие на тези условия лицата се освобождават от задължението си за внасяне на здравноосигурителни вноски за периодите на пребиваване извън страната. Когато условията по §19в не са налице, здравноосигурителните вноски остават дължими и длъжностните лица от НОИ, извършили проверката, уведомяват за това подалите молба-декларация. При несъгласие с констатираните обстоятелства лицата могат да се обърнат към съответното ТП на НОИ и към съответната РЗОК за изясняване на обстоятелствата.

На основание §19д от ЗИД на Закона за здравното осигуряване, върху задълженията, възникнали до 1 юни 2005 г., на лицата, които дължат здравноосигурителни вноски за своя сметка, не се начислява лихва за периода от 1 юни 2005 до 31 декември 2006 г.

Съгласно създадената втора ал. на §13 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗЗО, здравноосигурителните задължения на лицата, които сами внасят вноските си, се намаляват със сумата на трите внесени от тях вноски до 31 януари 2005 г. За тези, които поискат разсрочено изплащане на задължението си, тази сума ще бъде намалена автоматично от неговия размер.

ОТЧЕТ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА БЮДЖЕТА НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2004 Г.

Христина Митрева,
главен директор на ГД “Анализ, планиране и прогнозиране”
и главен актюер на НОИ

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е основният финансов план на системата, с който се материализира замисълът на Кодекса за социално осигуряване и се изпълнява определената за годината социална политика в тази област. Изпълнявайки ролята на най-важния финансов инструмент, структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на държавното обществено осигуряване и изискванията на националната бюджетна класификация.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове има за цел да покаже доколко е изпълнена функцията на Националния осигурителен институт, стояща зад избрания подход за разпределение на приходите от осигурителни вноски и от други източници. Така се създава възможност за последващ контрол на бюджета, за яснота пред обществеността как се набират и изразходват бюджетните средства, какви са приоритетите в социалноосигурителната политика и какви са отчетените резултати и ефекти. Създават се условия за по-голяма прозрачност и отчетност от страна на ръководните органи на НОИ пред по-висшестоящите органи за управление на държавата и пред широката общественост. Анализът маркира също и насоките на провежданата реформа в социалното осигуряване и изпълнението на изискванията, поставени пред ръководството на НОИ.

Основните резултати, характеризиращи изпълнението на бюджета на ДОО за 2004 г., са следните:

- нарастване на приходите от вноски чрез увеличаване на осигурителната база и равнището на събираемост;
- финансово стабилизиране на бюджета на фонд “Пенсии” и намаляване на държавната субсидия;
- подобряване на съотношението между броя на осигурените лица и броя на пенсионерите чрез постепенно повишаване на пенсионната възраст и свиване на т.нар. сива икономика;
- увеличаване размера на социалноосигурителните плащания за временна и трайна неработоспособност и поставянето им във все по-тясна връзка с приноса на осигуреното лице в осигурителния процес;
- повишаване ефективността и качеството на услугите за бенефициентите на системата;
- бързо разкриване и събиране на просрочените задължения към социалното осигуряване;
- по-добър и ефективен контрол върху поведението на осигурителите и осигурените лица относно спазването на трудовото и осигурителното законодателство;
- намаляване на злоупотребите от страна на всички участници в осигурителния процес.

При достигането на отчетените резултати по бюджета на ДОО за 2004 г. особено значение има изпълнението на основните макроикономически показатели, заложи в макрорамката на държавния бюджет, които съществено влияят върху приходите и разходите по бюджета на ДОО:

Показатели	План 2004 г.	Отчет 2004 г.
1. Темп на нарастване на БВП	5,3%	5,6%
2. Инфлация (средногодишна)	4,2%	6,1%
3. Средна работна заплата	322,79 лв.	318,92 лв.*
4. Средномесечен осигурителен доход	307,13 лв.	308,80 лв.
5. Минимална работна заплата	120,00 лв.	120,00 лв.
6. Средногодишно ниво на безработица	13,00%	12,67%
7. Осъвременяване на пенсиите	1,058	1,06
8. Осигурителен доход		
- минимален	200,00 лв.	200,00 лв.
- максимален	1200,00 лв.	1200,00 лв.

*Отчетена средна работна заплата по Персоналния регистър на НОИ за 2004 г. за наетите по трудови и служебни правоотношения лица.

ОСИГУРЕНИ ЛИЦА И СРЕДЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ЗА ПЕРИОДА 2003–2004 Г.

Показатели	2003 г. - Отчет		2004 г. - Закон за бюджета		2004 г. - Отчет	
	бр.	СОД - лв.	бр.	СОД - лв.	бр.	СОД - лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 393 927	280,76	2 340 914	307,13	2 491 829	308,80
I. Осигурени от работодател лица:	2 216 078		2 156 786		2 300 550	
От първа категория труд	11 416	452,34	10 436	506,07	10 450	518,13
От втора категория труд	94 269	413,95	95 000	449,73	95 736	438,43
От трета категория труд	1 843 407	249,89	1 756 000	274,95	1 916 237	271,62
Държавни служители	19 085	521,38	22 400	559,64	26 222	523,26
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	5 467	94,77	5 100	90,00	4 583	110,35
Лица по програмата за заетост	65 935	110,09	104 482	132,00	83 058	120,99
Осигурени от възложител лица (осигурени само за пенсия)	44 680	138,66	41 778	141,00	48 083	147,67
Осигурени лица за инвалидност, старост и смърт и тр. злополука	19 699	58,71	17 000	65,71	21 085	57,91
II. Осигурени за собствена сметка лица:	177 849		184 128		191 279	
Самоосигурени лица (осигурени за всички социални рискове)	75 931	198,73	77 852	200,00	78 242	206,87
Самоосигурени лица (осигурени само за пенсия)	94 571	197,02	94 276	200,00	96 956	205,83
Самоосигурени лица - земеделски производители и тютюнопроизводители (осигурени за всички социални рискове)	2 801	59,08	5 000	67,76	5 845	55,42
Самоосигурени лица - земеделски производители и тютюнопроизводители (осигурени само за пенсия)	4 546	56,13	7 000	61,30	10 236	57,09
III. Лица, откупили времето на обучението си - бр.	1 907		1 180		5 627	
- осигурителен стаж на едно лице в месеци	25,11		24,99		34,37	

Забележка: В броя на осигурените лица са включени и наетите в специалните дейности, а не са включени тези, който са откупили образованието си.

Основните макроикономически параметри и политики на правителството, заложи при разработване на държавния бюджет, влияят върху броя и структурата на осигурените лица и средния осигурителен доход. Тези показатели се планират и наблюдават от НОИ, доколкото те влияят директно върху изпълнението на приходите и разходите по бюджета на ДОО за 2004 г., но техните равнища в много голяма степен са резултативни от общото икономическо развитие на страната през годината.

Съгласно **Закона за бюджета на ДОО за 2004 г.** (ДВ, бр. 112 от 23.12.2003 г.), консолидираният бюджет на ДОО е **балансиран на нула** чрез субсидия от Централния републикански бюджет (ЦРБ) в размер **575 624,9 хил. лв.** Преизпълнението на приходите с **4,15 на сто**, равняващо се на **130,3 млн. лв.**, позволи от тази субсидия да бъдат усвоени **469 886,8 хил. лв.**, или 81,63 на сто, като бяха икономисани **105,7 млн. лв.** Едновременно с това **бяха спестени и 60,0 млн. лв.** на ЦРБ, предвидени като **резерв за реформата в социалното осигуряване, независимо че тези средства бяха изразходвани за пенсии, но за сметка на собствените приходи.** Като цяло в края на годината е реализиран остатък в размер **8302,0 хил. лв.**

Положителният баланс в изпълнението на бюджета на държавното обществено осигуряване позволи на Правителството да вземе решение за **предоставяне на допълнителни средства в размер на 103,0 млн. лв. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за месец декември** (коледна добавка) – ПМС № 308 от 12.11.2004 г. (ДВ, бр. 103 от 23.11.2004 г.), като за целта от републиканския бюджет беше преведена цялата сума.

По-конкретният анализ на изпълнението на **консолидирания бюджет на ДОО за 2004 г.** показва следното:

По план приходите са **3 139 759,3 хил. лв.**, а разходите – **4 122 327,5 хил. лв.** Според Закона за бюджета на ДОО, бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябваше да завърши с **остатък нула** (който се формира от приходи, разходи, сумите на трансферите и погашенията по заема от Световната банка).

Фактическото изпълнение на бюджета на ДОО за 2004 г. показва, че са постъпили всички приходи **3 270 053,6 хил. лв.**, или изпълнението на плана е **104,15 на сто**, а са изразходвани **4 195 901,9 хил. лв.** (заедно с коледната добавка и ПТ и ДДС към

всички видове пенсии и добавки), или **101,78 на сто**, като е реализиран остатък в края на годината от **8302,0 хил. лв.**

ПО ПРИХОДИТЕ:

Преизпълнението на общите приходи с **4,15 на сто**, равняващо се на **130 294,3 хил. лв.**, се формира основно от преизпълнение на **приходите от осигурителни вноски** (със 129 403,0 хил. лв. повече).

Приходите от осигурителни вноски включват:

- **вноските от работодатели** за работници и служители – **със 103,98 на сто** изпълнение на плана, което се дължи на по-пълния обхват на осигурените лица основно от трета категория труд в сравнение с планирания брой – при план 1 756 000, са осигурени 1 916 237 лица, за които са постъпили вноски (в резултат на засилените мерки по спазване на минималните осигурителни прагове и контрола по регистрацията на трудовите договори);

- **личните вноски** от работници и служители – **със 105,82 на сто** изпълнение на плана;

- **вноските от самоосигуряващи се лица** – с изпълнение **109,10 на сто**, което се дължи на **повисокия брой осигурени лица от планирания** – при план 184 128 самоосигуряващи се лица заедно със земеделските производители са отчетени 191 279, или със **7151 повече**. По отношение на **осигурителния им доход** – при изискуем минимум **200,00 лв.**, по отчетни данни самоосигуряващите се лица за всички социални рискове (без трудова злополука, професионална болест и безработица) за първи път през 2004 г. са се осигурявали върху по-висок размер – **206,87 лв.** месечно, а тези за пенсия – върху **205,83 лв.**;

- **от началото на 2003 г.** в групата приходи от осигурителни вноски се отнасят и приходите от **главницата по ревизионните актове за начет**, събрани както от контролните органи на НОИ, така и от Агенцията за държавни вземания (АДВ). Изпълнението на приходите по тези два параграфа показва високо преизпълнение на събраните суми по актове за начет (по главницата) от контролните органи на НОИ – 137,3 на сто, или с 24 599,9 хил. лв. повече, и в същото време много голямо неизпълнение при АДВ – при план 56 673,1 хил. лв. са събрани 14 562,3 хил. лв., като изпълнението е **25,70 на сто**, или с **42 110,8 хил. лв. по-малко**.

Следващата графика показва структурата на приходите от осигурителни вноски за 2004 г.

СТРУКТУРА НА ПРИХОДИТЕ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ ЗА 2004 Г.

По бюджета на ДОО постъпват и т.нар. **неданъчни приходи**, които включват **приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви, други неданъчни приходи и др.** Следва да се отбележи, че в **приходите от глобите, санкциите и наказателните лихви** отново се констатира много голямо **неизпълнение на планираните постъпления от АДВ** – при план 31 100,0 хил. лв. са събрани 15 438,2 хил. лв., или 49,64 на сто – равняващо се на 15 661,8 хил. лв. по-малко.

ПО РАЗХОДИТЕ:

През 2004 г. разходите по отчета на консолидирания бюджет на ДОО възлизат на **4 195 901,9 хил. лв.** В тях са включени основно:

– **разходи за пенсии – 3 542 005,4 хил. лв.** (включително **102 893,2 хил. лв.** за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за

м. декември и **27 367,0 хил. лв.** пощенска такса и ДДС), или **84,42 на сто** от общите разходи;

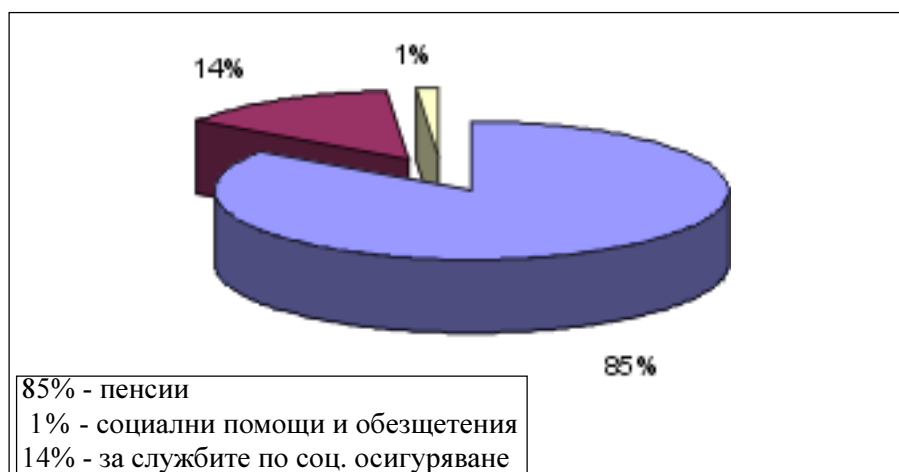
– **разходи за социални помощи и обезщетения – 594 586,1 хил. лв.**, или **14,17 на сто** от общите разходи;

– **разходи за службите по социалното осигуряване – 59 179,2 хил. лв.**, или **1,41 на сто** от общите разходи.

Изпълнението на плана по разходите е **101,78 на сто**, или е **налице преразход** спрямо плана от **73 574,4 хил. лв.**, дължащ се на **преразход в средствата, предвидени за пенсии**. Без допълнителната сума към пенсиите за м. декември, отчетените разходи възлизат на **4 093 008,7 хил. лв.**, което представлява **99,29 на сто** от плана.

Следващата графика представя структурата на разходите по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за 2004 г.

СТРУКТУРА НА РАЗХОДИТЕ ЗА 2004 Г.

В структурата на разходите за пенсии най-съществено значение имат **разходите за пенсии без ПТ и ДДС**, които по отчета за 2004 г. са на обща сума **3 514 638,4 хил. лв.** Те включват разхода за пенсии, **финансирани от ДОО**, разхода за пенсии, финансирани от **републиканския бюджет**, и разхода за пенсии по **международни спогодби**. Отчетените средства са надхвърлили плана с 5,08 на сто.

За пенсии, финансирани от ДОО, през 2004 г. са изразходвани **3 337 056,2 хил. лв.** В тези средства са включени 96 924,6 хил. лв. за еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември. Те не бяха предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване, поради което разходът за пенсии от ДОО надхвърля планирания с 5,44 на сто. Без еднократната сума, превишението над плана е с 2,37 на сто, като при пенсиите за трудова дейност изпълнението е 102,58 на сто, а при пенсиите за кадрови военнослужещи – 99,86 на сто. Индексацията на пенсиите от 1 юни 2004 г. е с 6,0 на сто, вместо с планираните 5,8 на сто, както и по-високият отчетен брой на пенсионерите, доведоха до допълнителен разход от ДОО в размер на 15 461,1 хил. лв. над планирания.

Разходът за **пенсии, финансирани от републиканския бюджет**, е **147 920,6 хил. лв.** В общия разход за пенсии от републиканския бюджет са включени и разходите за еднократната допълнителна сума към тези видове пенсии за м. декември в размер 5968,6 хил. лв., както и 991,3 хил. лв. за добавки по чл. 9 от ЗППРЛ, които не бяха предвидени в плана, поради което разходът за сметка на републиканския бюджет надхвърля планирания с 2,82 на сто. За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и пенсии, отпуснати по отменени закони, през 2004 г. са изразходвани 126 921,0 хил. лв. при планирани 128 690,7 хил. лв., или 1,38 на сто по-малко. Разходът за добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните е в размер на 14 039,7 хил. лв., като изпълнението е 92,57 на сто.

За пенсии по международни спогодби са изразходвани 29 661,6 хил. лв. Разходът за тези пенсии е със 17,61 на сто по-нисък от плана. Разликата се дължи на факта, че бяха предвидени средства за плащания по спогодби, за които бяха изготвени финансови разчети още през 2003 г., но някои от тях бяха сключени по-късно.

Естествените фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са **броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.**

Брой на пенсионерите

Броят на пенсионерите към 31 декември 2004 г. е 2 320 444. Лични първи пенсии получават 2 193 305 пенсионери (94,5 на сто), а наследствени – 127 139 (5,5 на сто).

Спрямо 31 декември 2003 г. **общият брой е намалел с 0,4 на сто.** Намаление е отчетено както при пенсионерите с лични пенсии, така и при пенсионерите с наследствени пенсии.

Към 31 декември 2004 г. пенсионерите, които получават лични пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 от Кодекса за социално осигуряване, са 1 670 619. В резултат на действието на точковата система и постепенното увеличаване на пенсионната възраст при тях е отчетено намаление с 3,4 на сто спрямо края на 2003 г., докато при пенсионерите, получаващи лични пенсии по чл. 69 от КСО (кадрови военнослужещи, офицери и сержанти), се наблюдава увеличение с 3,3 на сто и към 31 декември 2004 г. техният брой е 91 292.

От няколко години се забелязва значително увеличение на броя на пенсионерите, получаващи лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Към 31 декември 2004 г. той е 305 133, което е с 22,6 на сто повече от броя им към 31 декември 2003 г.

За намаляване на броя на пенсионерите с инвалидни пенсии голямо значение има засиленият контрол от страна на Националния осигурителен институт както върху документите при отпускане на нови пенсии, така и върху експертните решения на ТЕЛК при инвалидизиране и придобиване на право за инвалидни пенсии поради общо заболяване или социални пенсии за инвалидност и получаването на допълнителни социални придобивки. През 2004 г. е осъществен контрол и са заверени 255 093 експертни решения на ТЕЛК. Обжалвани са 4494 експертни решения, като 2681 от тях, или 59,56 на сто, са отменени и върнати за преразглеждане. В сравнение с предходната година се наблюдава тенденция на увеличение както на броя на заверените експертни решения, така и на броя на обжалваните такива.

През 2004 г. са се пенсионирали общо 103 481 лица, от които 53 735 за инвалидност поради общо заболяване, 37 470 за осигурителен стаж и възраст по чл. 68 на КСО и 5341 за осигурителен стаж и възраст на кадрови военнослужещи по чл. 69 на КСО.

Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2004 г., е 2 741 282 и спрямо 31 декември 2003 г. той се е увеличил с 1,8 на сто. Освен всички първи пенсии, които са 2 320 444, в него е включен и броят на вторите, третите и четвъртите пенсии. Увеличението е в резултат на отпускането на нови социални пенсии в размер 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност на пенсионерите с намалена работоспособност над 70,00 на сто. Към 31 декември 2004 г. се изплащат 381 699 такива пенсии (с 18,5 на сто повече от края на 2003 г.), в резултат на което в края на 2004 г. пенсионерите, получаващи повече от една пенсия, са вече 15,4% от общия брой (при 13,5 на сто в края на 2003 г.).

Пенсиите за инвалидност се отпускат в зависимост от процента на загубена работоспособност. Това са пенсиите за инвалидност поради общо заболяване, за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, пенсиите за военна инвалидност, за гражданска инвалидност и социалните пенсии за инвалидност. Броят на личните пенсии за инвалидност към 31.12.2004 г. е 770 170 или 29,7% от всички лични пенсии. От тях 36,4 на сто са отпуснати на лица с намалена работоспособност над 90 на сто, 49,2 на сто – на лица с намалена работоспособност от 71 до 90 на сто, и 14,4 на сто – на лица с намалена работоспособност от 50 до 70,99 на сто.

Среден месечен размер на пенсиите

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2004 г. е 124,76 лв. В него са включени добавките по чл. 84 от КСО, добавката за чужда помощ (в размер 75 на сто от социалната пенсия за старост), добавката за ветерани от войните (в размер 50 на сто от социалната пенсия за старост), миньорската добавка (която вече не се отпуска, но продължава да се изплаща в размер 33,30 лв. на пенсионерите, на които е била отпусната преди 2000 г.), както и еднократната допълнителна сума към пенсиите за м. декември.

Спрямо 2003 г. средният месечен размер е нараснал номинално с 12,75 на сто, а реално – с 6,22 на сто, при средногодишна инфлация за 2004 г. от 6,15 на сто.

С пенсии на минималния размер за съответния вид към 31 декември 2004 г. са 491 602 пенсионери, или 21,2% от общия брой. На максимален размер от 420,00 лв. са 16 397 пенсионери (0,7 на сто).

През 2004 г. са проведени следните политики, които доведоха до увеличаване на размерите на пенсиите:

1. **От 1 януари 2004 г. максималният размер** на получаваните една или повече пенсии без добавките към тях е **420,00 лв.** (35,0 на сто от максималния осигурителен доход за 2004 г.).

2. В Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (ЗПГРРЛ) **беше създаден нов чл. 9**, според който лицата, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане, получават към пенсията си или към сбора от получаваните пенсии месечна добавка в зависимост от периода на задържане. Месечната добавка по чл. 9 от ЗПГРРЛ се определя в процент от средната пенсия за осигурителен стаж и възраст за предходната календарна година и се преизчислява ежегодно от 1 януари. В края на 2004 г. такъв вид добавка е отпусната на **2780 лица, а средният месечен размер на добавката по чл. 9 от ЗПГРРЛ е 47,45 лв.**

3. **От 1 юни 2004 г. се определи нов размер на социалната пенсия за старост – 53,00 лв.** месечно, което представлява увеличение от 6,0 на сто. На това основание се промениха минималните размери на пенсиите, както и добавките към пенсиите, които са процент от социалната пенсия за старост. Добавката за чужда помощ стана 39,75 лв., а добавката към пенсиите на участниците и пострадалите във войните – 26,50 лв.

4. На основание чл. 100, ал. 1 от КСО, пенсиите **се осъвременяват ежегодно от 1 юни.** С решение № 1.2 от протокол № 5 от 5 май 2004 г., Надзорният съвет на НОИ определи за 2004 г. **коэффициент 1,06**, с който да се осъвременят размерите на пенсиите, отпуснати до 31 декември 2003 г. включително.

5. На основание ПМС № 308 от 12 ноември 2004 г. бяха предоставени средства за **еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2004 г.** в размер на 103,0 млн. лв.

Съгласно Решение 1.1 от Протокол № 13 от 10 ноември 2004 г. Надзорният съвет на НОИ определи еднократни допълнителни суми (ЕДС) на всеки пенсионер към получаваните от него пенсии за м. декември 2004 г., в зависимост от техния размер.

В Закона за бюджета за 2004 г. бяха предвидени средства за **здравноосигурителни вноски на пенсионерите в размер на 188 886,1 хил. лв., които са за сметка на републиканския бюджет.** Действително дължимата сума, изчислена на базата на отчетните данни за 2004 г., е **188 254,0 хил.**

лв. Средствата са изчислени от разхода за пенсии без добавките към тях.

* * *

Следващи по значимост са отчетените **разходи за социални помощи и обезщетения – 594 586,1 хил. лв.**, или **14,17 на сто** от всички разходи. В тази група разходи са включени разходите за парични обезщетения и помощи по КСО – 381 575,0 хил. лв., здравноосигурителни вноски – 212 255,0 хил. лв. (за пенсионерите, за безработните лица и за децата), и пощенска такса и ДДС – 756,1 хил. лв. за изплащане на обезщетенията при безработица. По план общо за тази група разходи са предвидени **619 655,9 хил. лв.**, като са изплатени **95,95 на сто** от тях и е реализирана икономия от **25 069,8 хил. лв. (основно от икономии в разходите за обезщетения при безработица).**

В разходите за парични обезщетения и помощи по КСО са включени разходите при временна неработоспособност поради заболяване и злополуки, разходите при майчинство – бременност, раждане, кърмене и отглеждане на малко дете, разходите за дейността по профилактиката и рехабилитацията на осигурените лица, обезщетения при безработица и др. През 2004 г. работодателите бяха освободени от заплащането на разходите за втория и третия ден от временната неработоспособност, които се поеха от ДОО. В резултат на това броят на изплатените работни дни поради общо заболяване, гледане на болен член от семейството, нетрудови и трудови злополуки за сметка на НОИ през 2004 г. е 15 900 191, или с 2 868 137 работни дни повече в сравнение с 2003 г., когато за същите обезщетения са изплатени 13 032 054 работни дни. Разходите за тях в двете години са съответно 165 974,8 хил. лв. в 2004 г. и 125 831,8 хил. лв. в 2003 г. – т.е. през 2004 г. разходите са се увеличили с 40 143,0 хил. лв., или с 31,90 на сто. Спрямо плана разходите за обезщетенията при заболяване и злополуки (общо 169 592,4 хил. лв) са изразходвани 97,87 на сто.

Вторият по големина разход в тази група са паричните обезщетения за отглеждане на малко дете – 78 786,2 хил. лв., при които броят на изплатените работни дни е 14 452 902, а среднодневното парично обезщетение – 5,45 лв.

Спрямо плана – 71 742,3 хил. лв., е налице преизход с 9,82 на сто, който се дължи на планираните по-малко дни за отглеждане на малко дете – 12 832 464 дни (по план).

За намаляване на злоупотребите с паричните обезщетения и помощи за временна неработоспособност се засили контролната дейност на НОИ. Обжалвани са **4639** болнични листове за временна неработоспособност (за общо 65 891 дни), от които са отменени **1952 (за общо 27 677 дни), или 42,1 на сто.**

По отношение дейността, **свързана с профилактиката и рехабилитацията на осигурените лица**, за 2004 г. бяха предвидени средства за медицински услуги, ношувки и частична парична помощ за хранене в размер на 10 900,0 хил. лв. От тях са изразходвани **10 797,8 хил. лв.**, или **99,06 на сто** спрямо плана.

Броят на преминалите лица през заведенията за профилактика и рехабилитация през 2004 г. е **38 162**, при 31 578 през 2003 г. и 26 656 за 2002 г. За едно преминало през заведенията лице през 2004 г. ДОО е изплатило средно по **242,95 лв.**

Относително най-висок е дялът на лицата, провели рехабилитация за заболявания на опорно-двигателния апарат, периферната нервна система, централната нервна система и др.

Увеличаването на броя на лицата през 2004 г. спрямо предходните години се дължи основно на нарастване на средствата, определени в бюджета на държавното обществено осигуряване за тази дейност, популярността на програмата на НОИ за профилактика и рехабилитация, както и отчитането на ползата от ползващите я осигурени лица.

Анализът на изпълнението на плана по другите видове обезщетения и помощи показва, че **най-голяма икономия** е реализирана в **обезщетенията и помощите за безработни.**

През 2004 г. за обезщетения и помощи за безработни бяха предвидени 128 248,8 хил. лв., като са изразходвани **101 321,9 хил. лв.**, или **79,00 на сто**, и е реализирана икономия от **26 926,9 хил. лв.** Планът предвиждаше да се изплатят обезщетения на 85 000 безработни лица със среден месечен размер 125,44 лв. (при нормативи от 80 до 140 лв. месечно). Отчетените данни показаха, че са изплатени обезщетения на 87 433 лица със среден месечен размер 96,63 лв. Трябва да се отбележи, че постигнатата икономия на средства от фонд “Безработица” до голяма степен е условна, защото от този фонд се изплащат вноските за здравно осигуряване на безработните с право на обезщетения – през 2004 г. за тази цел са изразходвани 6128,3 хил. лв. Освен това тук има и един скрит

трансфер към фонд “Пенсии”, тъй като времето на получаване на обезщетение за безработица се зачита за осигурителен стаж за пенсия, но реални вноски от началото на 2002 г. не се правят.

* * *

Разходите за службите по социално осигуряване за 2004 г. са в размер 59 179,2 хил. лв. и представляват 1,41 на сто от разходите на ДОО. Спрямо плана са усвоени 86,77 на сто, като е реализирана икономия от **9024,9 хил. лв.** По всички параграфи на **издръжката** са изразходвани по-малко от предвидените средства, което е в резултат както на оптимизиране на административните разходи, така и на подобрения контрол при тяхното извършване. Усвояването на капиталовите разходи също е по-ниско от заложеното в Закона за бюджета на ДОО за 2004 г. (97,44 на сто), като основните причини за това са забавянето на тръжните процедури при закупуване на дълготрайни материални активи, компютри и хардуер.

* * *

От средствата на държавното обществено осигуряване за 2004 г. бяха предоставени на фонд “Рехабилитация и социална интеграция” **3089,9 хил. лв.** за ортопедични средства на осигурените лица и на фонд “Условия на труд” – **2192,2 хил. лв.**

* * *

За 2004 г. системата на ДОО е получила трансфер от ЦРБ в размер **927 118,7 хил. лв., който се различава от планирания в следните плащания:**

- за добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ – **1 000,0 хил. лв.;**
- за отбранително-мобилизационна подготовка са преведени **187,2 хил. лв.;**
- за трансфера за резерва за реформата – сумата от **60 000,0 хил. лв. не е предоставена** поради преизпълнението на приходите;
- **получени допълнителни субсидии от ЦРБ за покриване на недостига от средства – 469 886,8 хил. лв.;**
- **възстановени трансфери за ЦРБ (здравноосигурителни вноски за пенсионери за минали години) – (759,4) хил. лв.;**
- за еднократната допълнителна сума към пенсиите за м. декември беше преведена сумата от **103 000,0 хил. лв.**

* * *

През 2004 г. за осигурителните плащания, финансирани от републиканския бюджет, **са изразходвани 922 831,5 хил. лв.** както следва:

- пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост, социални пенсии за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги и др., в т.ч. и добавката по чл. 84 от КСО и за пощенска такса и ДДС – **128 057,7 хил. лв.;**
- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война (вкл. пощенска такса и ДДС) – **14 164,8 хил. лв.;**
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ – **991,3 хил. лв.;**
- за Националната здравноосигурителна каса (здравноосигурителни вноски за пенсионерите) – **188 254,0 хил. лв.;**
- за здравноосигурителни вноски за децата до 18-годишна възраст – **18 000,0 хил. лв.;**
- вноски за фонд “Пенсии” за осигурителен стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от Кодекса за социално осигуряване – **307,3 хил. лв.;**
- разходи за отбранително-мобилизационна подготовка – **100,5 хил. лв.;**
- обезщетения по чл. 233 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България – **101,4 хил. лв.;**
- трансфер за резерва за реформата – **0,0 хил. лв.;**
- получени допълнителни субсидии за покриване на недостига от средства – **469 886,8 хил. лв.;**
- **възстановени трансфери за ЦРБ (здравноосигурителни вноски за пенсионери за минали години) – (759,4) хил. лв.;**
- за еднократната допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2004 г. – **103 727,1 хил. лв. (включително пощенска такса и ДДС)**

* * *

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО в края на 2004 г. завърши с остатък от **8302,0 хил. лв.** При средномесечен разход за пенсии през 2004 г. от 282,0 млн. лв. (без коледната добавка и пощенската такса и ДДС), допълнителната субсидия за покриване на недостига от средства в размер на 469,9 млн. лв. се равнява на разходите за пенсии за 1 месец и 20 дни.

* * *

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2004 г. се отчете следното:

– по фонд **“Пенсии”** – при планиран дефицит от **684 679,6 хил. лв.** беше отчетен **652 997,4 хил. лв.** дефицит, или с **31 682,2 хил. лв.** по-малко;

– по фонд **“Пенсии, несвързани с трудова дейност”**, който по план е балансиран на нула, завърши с остатък от **2864,4 хил. лв.**;

– по фонд **“Трудова злополука и професионална болест”** – при планиран излишък от **14 055,8 хил. лв.** се отчете **19 179,5 хил. лв.**, или с **5123,7 хил. лв.** повече;

– по фонд **“Общо заболяване и майчинство”** – при планиран недостиг от **44 244,7 хил. лв.** беше реализиран **38 192,1 хил. лв.**, т.е. с **6052,6 хил. лв.** по-малко;

– по фонд **“Безработица”** – при планиран излишък от **154 094,3 хил. лв.** беше реализиран **200 515,1 хил. лв.**, или с **46 420,8 хил. лв.** повече;

– по бюджета на **НОИ** (като общ административен фонд) при планиран **излишък в края на периода** от **560 774,2 хил. лв.** беше отчетен такъв от **466 071,8 хил. лв.**, или с **94 702,4 хил. лв.** по-малко. Като се включи и финансирането, наличността в края на периода по бюджета на **НОИ** е **476 932,5 хил. лв.**

Следва да се има предвид, **че и разходите и трансфера за коледната добавка са отчетени по фондове.**

Дефицитите по фондовете на **ДОО** в рамките на консолидирания бюджет се финансират с наличността в края на периода по бюджета на **НОИ**, **като общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на ДОО.**

Втора пенсия

РАЗМЕР НА ПРЕВЕДЕНИТЕ СУМИ ОТ НОИ КЪМ ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ И УНИВЕРСАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ

До 7.06.2005 г. НОИ е превел на професионалните и универсалните пенсионни фондове сума в размер на **513 781 844,62 лв.**, от които 205 607 213,27 лв. на ППФ и 308 174 631,35 лв. на Ун.ПФ.

В таблиците са отразени преведените суми (от осигурителни вноски и лихви) към ППФ и Ун.ПФ, отнасящи се за съответните години към определени дати.

Преведени суми на ППФ (в лева)

	Към 31.12.2002 г.	Към 31.12.2003 г.	Към 31.12.2004 г.	Към 07.06.2005 г.
Общо преведени суми	93 843 360,09	138 134 913,79	185 927 286,16	205 607 213,27
Преведени суми за 2000 г.	30 812 566,96	30 453 335,63	30 914 774,85	30 953 807,25
Преведени суми за 2001 г.	35 303 395,25	34 529 878,28	35 598 905,89	35 631 919,70
Преведени суми за 2002 г.	27 727 397,88	39 375 369,97	40 214 507,50	40 400 333,55
Преведени суми за 2003 г.	х	33 776 329,91	41 722 797,53	41 963 929,80
Преведени суми за 2004 г.		х	37 476 300,39	44 154 080,45
Преведени суми за 2005 г.			х	12 503 142,52

Преведени суми на Ун.ПФ (в лева)

	Към 31.12.2003 г.	Към 31.12.2004 г.	Към 07.06.2005 г.
Общо преведени суми	110 692 529,42	244 720 322,52	308 174 631,35
Преведени суми за 2002 г.	55 774 234,22	57 658 512,01	57 907 455,34
Преведени суми за 2003 г.	54 918 295,20	72 031 198,45	72 917 978,24
Преведени суми за 2004 г.	х	115 030 612,06	138 194 430,63
Преведени суми за 2005 г.		х	39 154 767,14

Избралите фонд и служебно разпределените лица образуват Регистър на осигурените лица по професионален и универсален пенсионен фонд. В таблиците е отразен броят на осигурените лица по фондове.

Осигурени лица в Ун.ПФ към 7.06.2005 г.

Ун.ПФ	Общо	От тях - сл. разпределени лица	%
Ун. ПФ "ДОВЕРИЕ"	924 608	350 733	40,95
Ун. ПФ "СЪГЛАСИЕ"	262 004	111 900	11,60
Ун. ПФ "ДСК - РОДИНА"	171 694	75 931	7,60
ЗУПФ "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ"	462 988	182 988	20,51
"АЙ ЕН ДЖИ" УПФ	212 078	92 523	9,39
УПФ "ЦКБ-СИЛА"	102 914	57 525	4,56
"ЛУКОЙЛ ГАРАНТ-БЪЛГАРИЯ" УПФ	85 460	49 436	3,78
"ДЗИ" УПФ	36 139	27 502	1,60
ОБЩО	2 257 885	950743	100

Осигурени лица в ППФ към 7.06.2005 г.

ППФ	Общо	От тях - сл. разпределени лица	%
ППФ "ДОВЕРИЕ"	72 621	21 633	39,81
ППФ "СЪГЛАСИЕ"	31 458	10 552	17,25
ППФ "ДСК - РОДИНА"	9 266	6 304	5,08
ЗППФ "АЛИАНЦ БЪЛГАРИЯ"	37 902	11 408	20,78
"АЙ ЕН ДЖИ" ППФ	10 383	6 567	5,69
ППФ "ЦКБ-СИЛА"	7 679	6 332	4,21
"ЛУКОЙЛ ГАРАНТ-БЪЛГАРИЯ" ППФ	10 812	6 728	5,93
"ДЗИ" ППФ	2 286	1 579	1,25
ОБЩО	182 407	76 414	100

СПОГОДБАТА МЕЖДУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И РЕПУБЛИКА АВСТРИЯ ЗА СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ

Георги Желев,
експерт в Дирекция “Международни спогодби” към ГД “Пенсии”

На 14 април 2005 г. Христина Христова, министър на труда и социалната политика на Република България, и Урсула Хаубнер, министър на социалната сигурност, поколенията и защитата на потребителите на Република Австрия, подписаха Спогодба между Република България и Република Австрия за социална сигурност и споразумение за прилагането ѝ.

Спогодбата се основава на общоприетите европейски принципи на социалното осигуряване – еднакво третиране на гражданите на двете държави; запазване на придобити права; приложимо законодателство само на едната страна относно задължението за осигуряване; сумиране на осигурителните периоди, придобити съгласно правните разпоредби на двете страни, при преценяване правото на обезщетения и пенсии.

Материалният обхват на спогодбата по отношение на Република България включва:

1. обезщетенията за временна неработоспособност и майчинство;
2. задължителното здравно осигуряване и спешната медицинска помощ;
3. пенсиите за осигурителен стаж и възраст и за инвалидност поради общо заболяване;
4. пенсиите за трудова злополука или професионална болест;
5. наследствените пенсии от горните видове пенсии;
6. паричните обезщетенията за безработица.

В понятието “парично обезщетение” или “пенсия” се включват както паричните обезщетения, ренти или пенсии, определени по законодателството на всяка страна, така и всички техни части от бюджетни средства, добавки, компенсации и надбавки, както и еднократни капиталови плащания.

Персоналният обхват на спогодбата включва лицата, за които е валидно или е било валидно законодателството на едната или на двете страни, както и всички други лица, доколкото техните права произтичат от правата на лицата, за които е валидно или е било валидно законодателството на едната или на двете страни.

Съгласно чл. 5 от спогодбата, пенсиите, рентите и другите паричните обезщетения, за които съществува право съгласно законодателството на една от държавите, не могат да бъдат намалявани, изменяни, спирани, прекратявани или конфискувани поради това, че правоимащият живее на територията на другата държава.

От това правило е предвидено изключение по отношение на обезщетенията за безработица; компенсациите според австрийското законодателство и пенсиите, несвързани с трудова дейност, по българското законодателство. Въпреки тази разпоредба, в спогодбата е предвидено, че пенсиите, несвързани с трудова дейност, с изключение на социалната пенсия за старост, могат да се изплащат при местоживеене на територията на Република Австрия, ако са били отпуснати преди промяна на местоживеенето на правоимащото лице в Република Австрия.

Разпоредбата на чл. 6 от спогодбата относно приложимото законодателство предвижда задължението за осигуряване на работещо лице да се определя от законодателството на държавата, на чиято територия се упражнява трудовата дейност, дори и тогава, когато местожителството на наетото лице или седалището на работодателя се намират на територията на държавата.

Специални разпоредби по отношение на приложимото законодателство са предвидени относно статута на лицата, наети в предприятие, чието

седалище се намира на територията на една от държавите, изпратени от това предприятие на територията на другата държава; пътуващия персонал, който работи в предприятията за превоз на пътници или товари посредством релсов, сухопътен транспорт или речно корабоплаване; екипажа на морски кораб; членовете на дипломатическите представителства или консулствата, както и частните домашни работници на служба при членовете на тези представителства или консулствата; държавните служители на едната договаряща се страна, които са изпратени на работа на територията на другата договаряща се страна.

Специалните разпоредби относно обезщетенията и пенсиите са диференцирани съобразно осигурените социални рискове:

Болест и майчинство:

Разпоредбите на спогодбата предвиждат сумиране на осигурителен стаж, придобит съгласно законодателствата на двете държави, за придобиване на право на обезщетение и за определяне на срока на изплащането.

По отношение на материалните обезпечения, спогодбата предвижда, че ако наето лице, което изпълнява необходимите предпоставки за получаване на обезщетение съгласно законодателството на една от държавите и се намира на територията на другата държава в изпълнение на своята трудова дейност, както и придружаващите го членове на семейството, имат право на материални обезпечения за сметка на компетентния носител от носителя по пребиваване съгласно валидното за този носител законодателство, като че ли е осигурено при него, ако състоянието им изисква незабавното предоставяне на такова обезпечение.

Това означава, че ако здравноосигурено по българското законодателство лице работи на територията на Република Австрия, то и придружаващите го членове на семейството имат право на материално обезпечение от здравното осигуряване, ако състоянието им изисква незабавното предоставяне на такова обезпечение. Това материално обезпечение би се предоставило от носителя по пребиваване в Република Австрия (съответстващата на мястото на пребиваване на дадено лица областна здравноосигурителна каса), но за сметка на компетентния носител в Република България (НЗОК и/или НОИ)

В този случай предоставянето на телесни протези, ортопедични апарати и опорни апарати включително тъканно покрити ортопедични корсети и про-

тези, оборудване и инструменти; ортопедични обувки, при необходимост заедно със съответната нормална (неортопедична) обувка; челюстни и лицеви протези, перуки; моделни отпечатащи (възстановки на различни телесни части), които се използват за точно поставяне на описаните вещи; изкуствени очи, контактни лещи, очила за късо- и далекогледство; слухови апарати; зъбни протези (подвижни и неподвижни) и затварящи протези за устна кухина; болнични превозни средства, инвалидни колички, както и други механични средства за придвижване; подновяване на изброените вещи; кучета водачи; медицинско лечение и лечение в санаториуми, почивни домове или лечебници; мероприятия за медицинско и професионално възстановяване на работоспособността, както всички останали лечебни предписания, спомагателни средства и подобни, разходите за чието придобиване надхвърлят 150 евро, зависи от обстоятелството, дали компетентният носител дава съгласие за това, чрез издаването на удостоверение за право на материални обезпечения на съответното лице.

Съгласие не е необходимо само ако предоставянето на обезпечението не може да бъде отложено без да бъдат сериозно застрашени животът или здравето на съответното лице.

Трудови злополуки и професионални болести:

Общото правило предвижда, че за обезщетения при трудови злополуки и професионални болести е отговорна тази държава, чието законодателство е било валидно по време на настъпване на трудовата злополука или по време на упражняването на такава дейност, която е в състояние да причини професионалната болест.

Старост, инвалидност и смърт:

За получаването, запазването или възстановяването на право на обезщетение разпоредбите на спогодбата предвиждат сумиране на осигурителен стаж, придобит съгласно законодателствата на двете държави, доколкото той не съвпада по време.

Ако отпускането на определени обезщетения, съгласно законодателството на една от държавите, зависи от придобиването на осигурителен стаж в професия, за която съществува специална осигурителна система, в определена професия или занятие, за отпускане на тези обезщетения стажът, съгласно законодателството на държава, се признава само ако е придобит в съответната осигурителна система или ако не съществува такава в същата професия или занятие.

Ако изискуемият стаж за изчисляване на обезщетението, съгласно законодателството на едната държава, не възлиза общо на дванадесет месеца и само въз основа на този стаж не съществува право на обезщетение, то такова не се отпуска по това законодателство. Този осигурителен стаж се признава от носителя на другата държава за придобиване, запазване или възстановяване на право на обезщетение и за неговия размер все едно, че е придобит съгласно прилаганото от него законодателство.

За определяне на претенции за обезщетения по спогодбата се признава и осигурителният стаж, който е придобит съгласно законодателството на една от държавите и преди влизането ѝ в сила.

Съгласно чл. 22 от спогодбата, ако съществува право на обезщетение, съгласно законодателството на една от държавите без сумиране на осигурителен стаж, компетентният носител на тази държава определя обезщетението изключително въз основа на изискуемия се съгласно това законодателство осигурителен стаж.

Ако съгласно българското законодателство съществува право на пенсия само при сумиране на осигурителен стаж, компетентният български носител определя размера на пенсията само въз основа на осигурителния стаж, придобит съгласно българското законодателство и на дохода за същия период, върху който са внесени осигурителни вноски в България.

Ако само според законодателството на едната държава компетентният носител определи обезщетение при сумиране на осигурителен стаж, чийто размер е по-нисък от установения минимален размер за съответния вид обезщетение, този носител изплаща обезщетението в този минимален размер.

Когато се изплащат обезщетения от двете държави, компетентният носител от държавата по местоживееене на правоимащото лице дължи разликата до минималния размер на обезщетението за съответния вид, установен по неговото законодателство, в случай, че сборът от обезщетенията от двете държави е по-нисък от този минимален размер.

Парични плащания, които стават дължими за пръв път с тази спогодба, се определят по молба на правоимащия от датата на влизането в сила на спогодбата. Ако молбата бъде подадена в рамките на две години след влизането в сила на спогодба-

та, обезщетенията трябва да се изплащат от датата на влизането в сила, а в противен случай от датата, която е определена съгласно законодателството на всяка от държавите.

Пенсиите и другите парични обезщетения се изплащат **директно** на правоимащите лица.

Безработица:

Разпоредбите на спогодбата предвиждат сумиране на осигурителен стаж, придобит съгласно законодателствата на двете държави, при определяне на правото на обезщетение за безработица.

При прилагането на това правило се изисква безработният в държавата, в която предявява молбата за обезщетение за безработица, да е бил осигурен най-малко 26 седмици през последните дванадесет месеца преди подаването на молба, без да нарушава разпоредбите за заетостта на чужденци. Условието за минимален стаж от 26 седмици не се прилага за безработни, чиято заетост е била планирана за по-дълго време, но е прекратена по-рано от 26 седмици без тяхна вина или такива, които притежават гражданство на държавата, в която подават молбата за обезщетение.

Периодът на получаване на обезщетение се намалява с времето, през което безработният е получавал обезщетение за безработица в другата държава през последните дванадесет месеца преди датата на подаване на молбата.

Съгласно разпоредбите на спогодбата, молби, декларации или жалби, които, съгласно законодателството на една от държавите, трябва да бъдат подадени в рамките на определен срок пред компетентен орган, носител или други органи и институции на тази държава и които имат отношение към предмета на спогодбата, могат да бъдат подадени в рамките на същия срок пред съответната служба на другата държава.

Спогодбата между Република България и Република Австрия за социална сигурност подлежи на ратификация във всяка една от държавите, при спазване на тяхното национално законодателство и влиза в сила от първия ден на третия месец, следващ месеца, през който са били разменени ратификационните документи.

ОСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА В ГЕРМАНИЯ*

I. Основни принципи на пенсионноосигурителната система

1. Обхват на системата

Социалният кодекс различава следните осигурени лица:

- Лица, подлежащи на задължително осигуряване по силата на закон – тук се включват лицата, наети по трудов договор, упражняващите свободна професия и други осигурени. Към последната категория спадат майки или бащи по време на отглеждане на дете, като за родените след 1992 г. за задължителен осигурителен стаж се зачитат до 3 години, а за деца, родени преди това – до една година. Включени са също лицата, които от 1995 г. се грижат за други не по трудово правоотношение най-малко 14 часа на седмица. Към задължително осигурените спадат и лицата на редовна или алтернативна военна служба и тези, които получават т. нар. заместващи заплатата плащания (това са обезщетения поради общо заболяване, нараняване, обезщетения за безработица и др.). Накрая към другите задължително осигурени спадат и получаващите обезщетение преди пенсиониране, ако непосредствено преди началото на плащането са били задължително осигуряващи се.

- съществуват и изключения от задължението за осигуряване. Това са такива лица, които могат да бъдат изключени от задължението за осигуряване по тяхна молба (лицата, които получават минимална работна заплата по трудово правоотношение или минимално възнаграждение 400 евро от свободна професия, работещите по договор студенти и получаващите пълна пенсия работещи пенсионери, като за тях само работодателят заплаща своята част от вноската като такса за поли-

*Материалът е преведен от немски език от Еким П. Екимов и е подготвен за печат от отдел “Анализ и стратегия на системата за обществено осигуряване” към Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране” в Националния осигурителен институт.

тиката на трудовия пазар) и лица, които по закон са освободени от задължение да се осигуряват.

- Задължително осигурени по тяхна молба – определени групи лица, които не са задължително осигурени, имат възможност да подадат молба за осигуряване. Това са например лица, оказващи помощ на слаборазвити страни, както и упражняващите свободна професия, ако не са задължени да се осигуряват по закон.

- Доброволно осигурени – да се осигуряват доброволно могат германци и чужденци след навършване на 16 години, ако не са длъжни да се осигуряват по закон. Държавни чиновници и равнопоставени на тях лица имат право на доброволно осигуряване само ако дотогава са плащали вноски в продължение на 5 години. Осигуреният може да плаща произволна по размер вноска в рамките на определена минимална и максимална сума.

- Допълнително осигурени – чиновници, съдии, професионални военни и др., които напускат подобна освободена от осигуряване заетост, без да са получили пенсия от своя предишен орган по назначаване, се осигуряват допълнително по задължителното пенсионно осигуряване.

- Допълнително осигурени лица с право на пенсия от изравняване на пенсионните права при развод или от разделяне на правото между съпрузи – това са лица, на които след развода, въз основа на извършено от бракоразводен съд изравняване, им се прехвърля или основава пенсионен стаж. Изравняването на правата на пенсия има за цел да включи съпруга, който по време на брака не е имал възможност да набере стаж и придобитата по време на брака разлика в осигурителния стаж се разделя така, че всеки да има еднакъв осигурителен стаж за времето на брака. Разделянето на пенсията означава, че придобитото по време на брака право на пенсия се разделя поравно между съпрузите. Разделянето се извършва чрез прехвърляне на пенсионни точки, които се запаметяват в осигури-

телната сметка на съответния съпруг като добавка или отбив. Това е възможно едва след приключване на периода на осигуряване, т.е. когато един или двамата съпрузи придобият право на пенсия за старост или един от тях навърши 65-годишна възраст.

II. Финансиране

Задължителното пенсионно осигуряване се финансира чрез вноски на осигурените и на техните работодатели, чрез държавна субсидия и други носители на приходи.

Вноски – те се събират според процент на вноската до определен размер от осигурителния доход – т.нар. “граница на определяне на вноската”. За осигурителен доход се смятат всички доходи от заетост, а при доброволно осигурени – всяка вноска между минимална основа и границата на определяне на вноската. Вноските на лица, получаващи помощи за безработни, се изплащат от Федералната служба по труда и са за сметка на федералното правителство. За заплащането на вноски на субекти, задължени да се осигуряват от работното възнаграждение, важат правилата за плащане на вноските от лицата и работодателите в местата за събиране на носителя на пенсионно осигуряване (пенсионни и здравни каси). За периода на отглеждане на деца федералното правителство заплаща “истински вноски” за пенсионно осигуряване. Носителите на пенсионно осигуряване водят осигурителна сметка на всеки осигурен чрез индивидуален осигурителен номер. В нея се запамятват всички данни, които имат значение за пенсионното осигуряване.

Държавна субсидия – прехвърлените към пенсионното осигуряване многобройни обществени плащания, които би трябвало да се поемат от обществото (като военни репарации, стаж, през които вноските не са задължителни, плащания на чуждестранни пенсии) се финансират от общата държавна субсидия. Държавната субсидия е обвързана с развитието на брутна сума на надницата или заплатата на средностатистическия работещ и към динамиката на процента на вноската. При увеличаване процента на вноската се повишава и свързаната с нея държавна субсидия.

Други приходи – към тях на първо място са доходите на фондовете. Първоначално носителите на пенсионно осигуряване са инвестирали поверените им фондове дългосрочно, често в недвижими имоти, но след промените от 1992 г. различните възможности за вложения са тясно ограничени, защото ликвидността на носителя има най-висок процент.

III. Условия за получаване на пенсия

Пенсиите от задължителното осигуряване се изплащат за старост, при намалена работоспособност и на наследници. При пенсиите за старост характерно е това, че с реформата от 1992 г. се въвеждат т.нар. “частични пенсии”, като чрез тях осигуреният получава възможност за плавен преход от трудов живот към отдых. Частичната пенсия му позволява да получава част от пенсията за старост и извън тази пенсия активно да участва в трудовия живот и в известни рамки, в зависимост от избраната частична пенсия, да печели допълнително. Пенсиите поради намалена работоспособност се изплащат за частична или пълна неработоспособност. Пенсията поради частична неработоспособност се разглежда като допълнение към работната заплата, защото лице с частична неработоспособност все още е в състояние да заработва заплата, докато пенсията поради пълна неработоспособност трябва да замества заплата. Пенсиите за наследници имат за цел да компенсират загубата на издръжка, която настъпва за близките след смъртта на осигурения.

1. Пенсионна възраст

В момента обичайната пенсионна възраст за получаване на пенсия за старост е 65 години за мъжете и жените, но за някои пенсии (напр. пенсия за старост за тежко инвалидизирани) изискващата се възраст е 63 г.

2. Видове пенсии и ранно пенсиониране

Пенсии за старост се изплащат като: редовна пенсия за старост, пенсия за старост за дългогодишно осигурени, пенсия по старост за тежко инвалидизирани, пенсия за старост поради безработица или след частична заетост на възрастни и пенсия за старост за жени.

Пенсия за старост – предпоставка за изплащане на пенсия за старост е навършването на съответната необходима за определения вид пенсия възраст и необходимия общ стаж като минимален осигурителен стаж. Освен това трябва да съществуват съответните лични и специфични правноосигурителни предпоставки. Пенсионери, които още не са навършили 65 г., трябва освен това да спазват определени рамки на допълнителен доход, ако още работят по договор или упражняват свободна професия. При надвишаване на т.нар. рамки на допълнителен доход пенсията не се спира, а започва да се изплаща частична пенсия в размер на една трета, половин или две трети от пълната пенсия, при спазване на съответните индивидуални рамки на допълнителен доход.

- **Право на редовна пенсия за старост** имат всички осигурени, които са навършили 65 г. и имат поне пет години осигурителен стаж (в него се включват заместителен стаж, месеци стаж от изравняване на пенсионни права при развод или разделяне на пенсия между съпрузи).

- Съществува и **пенсия за старост за дългогодишно осигурени** – право на нея имат 65-годишните с осигурителен стаж от 35 години. Към този стаж се добавят всички пенсионноправни периоди (стаж без плащане на вноски и признат стаж). Лицето може да получи тази пенсия и преждевременно при навършване на 63 г., като размерът ѝ се намалява за всеки месец до навършване на 65 г. с 0,3% или максимално с $24 \times 0,3\% = 7,2\%$. Възрастовата граница за преждевременно пенсиониране ще бъде понижена на 62 години чрез дванадесет двумесечни стъпки.

- **Пенсия за старост за тежко инвалидизирани** – право на тази пенсия имат осигурени, които са навършили 63 г. и стаж от 35 г., ако при придобиване право на пенсия им е била призната най-малко 50% инвалидност. Възможно е и пенсиониране при навършени 60 г. със съответното намаление на пенсията (макс. 10,8%).

- **Пенсия за старост поради безработица или след частична заетост на възрастни** – право на тази пенсия имат осигурени, които са родени преди 1952 г., навършили са 65 г. и след навършване на 58 г. и 6 м. са били общо 52 седмици безработни или най-малко 24 месеца са работили по частична заетост на възрастни. Друго изискване е през последните 10 г. да са плащали задължителни вноски в продължение на осем години. И при тази пенсия съществуват разпоредби за защита на добросъвестността, които позволяват получаването на пълна пенсия преди 60 г.

- **Пенсия за старост за жени** – всички жени, навършили 65 г., които са родени преди 1952 г., имат най-малко 15 г. стаж и след навършване на 40 г. са плащали в продължение на поне 10 г. и 1 м. задължителни вноски, имат право на пенсия. За жени родени преди 1 януари 1942 г. и имащи 45 г. стаж, и отговарят на определени условия (родени са до 7 май 1941 г., и към тази дата са безработни), могат да се пенсионираат на 60 г. с пълна пенсия за старост.

Пенсия поради намалена работоспособност – по принцип тези пенсии се изплащат като временни пенсии. Когато няма изгледи за преодоляване на неработоспособността, се отпуска безсрочна пенсия и ако пенсия е получавана 9 г. и работоспособността продължава да е намалена, пенсията става постоянна. Временните пенсии могат да бъдат

продължени, но се проверява здравословното състояние. Осигурените с намалена работоспособност могат да получават пълна пенсия поради невъзможността да упражняват професията си и ако не може да им бъде предложено съответно работно място с намалено работно време, поради неблагоприятна ситуация на трудовия пазар.

Пенсия за наследници – общата предпоставка е смъртта на осигурен близък или предишен съпруг. Причината за смъртта е без правно значение, но лица, които са причинили умишлено смъртта на осигурения, нямат право на пенсия за наследници. При пенсия за наследници от производно право (пенсии за вдовици, вдовци, сираци) починалият съпруг или родител трябва да има общ стаж от 5 г. или сам да е получавал пенсия. Пенсиите за наследници са:

- **Пенсия за вдовици и вдовци** – след смъртта на осигурения останалият жив съпруг, който не се е оженил отново, има право на пенсия, ако е бил женен за починалия до неговата смърт. Пенсията може да бъде “голяма” и “малка”. “Голямата” пенсия възлиза на 55% от пенсията на починалия. За компенсация наследниците, които са отгледали деца, получават към пенсията допълнителни индивидуални пенсионни точки (една точка за 3 г. гледане на дете), които се изплащат към пенсията. “Малка” пенсия се изплаща в продължение на 24 месеца след смъртта и е в размер на 25%. Вместо пенсия за вдовици или вдовци може да се избере нововъведеното разделяне на пенсията между съпрузи, при което се разделят пенсионните права, придобити съвместно, поравно между тях. За съпрузи, сключили брак след 2001 г., важи и следното: нямат право на пенсия, ако бракът е продължил по-малко от една година.

- **Пенсия за сираци** – право на пенсия имат децата (собствени, осиновени, доведени и отглеждани в семейството), а при специални обстоятелства внуци, братя и сестри на починалия. Ако след смъртта на единия родител другият е жив, се изплаща половин пенсия за сираци, а ако няма жив родител пълна пенсия. Правото продължава да съществува до навършване на 18 г., а след това до 26 г., ако сиракът продължава да учи или поради физическо, интелектуално или душевно разстройство не е в състояние да се издържа сам.

- **Пенсия за отглеждане** – това е специален случай на наследствената пенсия. Въвеждането на изравняване на пенсионните права при развод от 1 юли 1997 г. доведе до това, че развелите се след тази дата нямат право на наследствена пенсия от бившия си съпруг. Това създава проблеми, когато жи-

вият (разведен) съпруг не може да работи, защото отглежда дете. За този случай е предвидена пенсията за отглеждане. Предпоставките за отпускането на този вид пенсия са: живият съпруг/а да отглежда собствено или на съпруга дете, да не се е оженил повторно и до смъртта на разведения съпруг сам да има общ осигурителен стаж от пет години.

IV. Изчисляване и размери на пенсиите

От въвеждането на динамичната пенсия през 1957 г. нейният размер трябва в максимална степен да отговаря на протичането на индивидуалния професионален живот. Затова тя е ориентирана преди всичко към размера на работната заплата и възнагражденията по време на осигурителната кариера, както и към размера на платените доброволни вноски. В нея се отразяват индивидуалните постижения в трудовия живот на осигурения спрямо средните. Принципът на равновесието между вноските и плащанията (осигурителен принцип) е основен за по-късната пенсия. В духа на социалната справедливост в определянето на размера на пенсията участват и други периоди, несвързани с вноските. Затова върху размера на пенсията оказват влияние и периоди, през които не са плащани вноски (напр. време на обучение в училище след навършване на 17 г.). От друга страна, редовното актуализиране на пенсиите спрямо развитието на заплатите позволява на пенсионерите да запазят своя стандарт на живот. **Размерът на пенсията** се определя с помощта на пенсионна формула, включваща три фактора: месечният размер на пенсията се получава, като се умножат (началните) стойности на:

- установените с помощта на коефициента за достъп до пенсия индивидуални пенсионни точки (ИПТ);
- коефициентът за вида на пенсията (К в.п) и
- актуалната стойност на пенсията (АСП).

Пенсионната формула гласи:

ИПТ x К в.п x АСП = месечна брутна пенсия

Индивидуалният размер на пенсията зависи от набраните през осигурителната кариера пенсионни точки. Колкото по-голям е техният брой, толкова по-висока е пенсията.

- **Индивидуални пенсионни точки** – те се получават, като сборът на всички пенсионни точки се умножава с коефициента за достъп до пенсия, а при пенсиите за сираци и за вдовици/вдовци се увеличава и с добавка. Пенсионните точки за осигурителен стаж се определят като индивидуалната

основа за оценка на вноските (заплата, върху която са плащани осигуровки) на отделния осигурен се разделя на средната заплата на всички осигурени за календарната година. Стойностите на средната заплата на всички осигурени за годината на пенсионирането и за предходната година се определят предварително, защото обикновено към момента на пенсионирането няма конкретни статистически данни. Работна заплата, равна на средната, дава една пенсионна точка (при половин средна заплата 0,5 точки и съответно 1,5 точки при заплата една и половина над средната). След 1 юли 2000 г. стажът за отглеждане на деца се оценява на 0,0833 пенсионни точки за месец или 0,9996 точки за година, като това почти отговаря на средната заплата на всички осигурени през годината на отглеждане. За 2004 г. това представлява фиктивна заплата от 29 416 евро. И за стаж без плащане на вноски се дават точки (периоди на безработица, болест, обучение в училище или във ВУЗ), като се основават на средния доход на осигурения (т.е. прави се оценка на общия доход). Празниците в осигурителната кариера намаляват тези стойности. Извършеното в полза или вреда на осигурения изравняване на пенсионни права поради развод представлява добавка или отбив на пенсионни точки.

- **Коефициент за достъп до пенсия** – той се определя по възрастта на осигурения към момента на пенсиониране или при настъпването на смъртта и определя в какъв обхват индивидуалните пенсионни точки се зачитат при определянето на месечния размер на пенсията. Сборът на точките се зачита в пълен размер, а коефициентът за достъп до пенсия е 1,0 при пенсия за старост, които започват от месеца на навършване на 65 г. или на по-ниска възраст на осигурения. Коефициентът за достъп трябва да изравни по-късия или по-дългия период на получаване на пенсия. Ако осигуреният е изтеглил пенсионирането си за старост понапред в сравнение с допустимата възрастова граница, коефициентът за достъп е по-малък от 1,0. В този случай той намалява с 0,003 за всеки месец или това е отбив от 0,3% при преждевременно пенсиониране. Ако обаче осигуреният, въпреки стажа си, не се пенсионира на 65 г., коефициентът за достъп се увеличава с 0,005 за всеки месец (над 1,0), или това е месечно увеличение на пенсията с 0,5%. След 2001 г. коефициентът за достъп при пенсиите поради намалена работоспособност и за отглеждане на дете се намалява с 0,003 за всеки месец при пенсиониране преди 63 г., при наследствените пенсии коефициентът е по-нисък.

▪ **Коефициент за вида на пенсията** – това е определящата величина за осигурителната функция на вида пенсия в сравнение с пенсията за старост, за която той е 1,0 при задължително осигурените работници и служители. Съответните коефициенти за вида на пенсията се определят от съотношението между размера на тези пенсии и пенсията за старост.

Вид пенсия	Коефициент
– пенсия поради частична неработоспособност	0,5
– пенсия поради пълна неработоспособност	1,0
– пенсия за отглеждане	1,0
– малки пенсии за вдовици/вдовци	1,0
– малки пенсии за вдовици/вдовци до края на тримесечието след месеца на смъртта	1,0
– след това	0,25
– големи пенсии за вдовици/вдовци до края на тримесечието след месеца на смъртта	1,0
– след това	0,55
– половин пенсия за сираци	0,1
– пълна пенсия за сираци	0,2

▪ **Актуална стойност на пенсията** – това е сума в евро и е еднаква за всички видове пенсии. С нейна помощ изчислените поотделно за всеки осигурен индивидуални пенсионни точки се преобразуват в отговарящи на актуалното ниво на заплатите суми в евро. Актуалната стойност на пенсията е сума, която отговаря на месечната пенсия за старост, изчислена въз основа на средната годишна работна заплата.

Ограничение – изчислената чрез пенсионната формула месечна сума на пенсията не винаги съвпада със сумата на пенсионното плащане. Размерът на пенсиите се влияе от разпоредбите за съвпадането на пенсиите и дохода, както и от определени допълнителни услуги (напр. дялове от платени по-високи осигурителни вноски). Освен това от брутна сума на пенсията се удържат вноските на пенсионера за здравна осигуровка.

V. Осъвременяване

Актуализацията на пенсиите към 1 юли на всяка година се извършва чрез заместването на досегаш-

ната актуална стойност на пенсията с нова. Тя се определя с постановление на федералното правителство, но през 2004 г. актуализация на пенсиите не е извършена, като с тази мярка се цели да бъде избегнато увеличението на процента на вноската за задължително пенсионно осигуряване.

VI. Демографски промени и пенсионните системи

През 2004 г. задължителното пенсионно осигуряване е подложено на публична дискусия поради настъпващите демографски промени. От голямата пенсионна реформа в Германия през 1957 г., т. е. от въвеждането на зависимостта на пенсията от заплатата и вноските с годишна актуализация спрямо нивото на заплатите насам, то претърпява многобройни по-големи или по-малки реформи. Това показва, че днешната пенсионна система може да бъде приспособена към постоянно променящите се обществени и икономически условия, без да се налага да бъде изцяло променена.

VII. Реформи

След възстановяване на държавното единство на Германия на 3 октомври 1990 г. започва новото организационно строителство на пенсионното осигуряване в новите федерални провинции и пренасянето на пенсионноосигурителното законодателство. Четири милиона пенсии от съществуващата дотогава ГДР са повишени до западногерманското ниво при съобразяване с разликата в заплатите между Изтока и Запада. За година и половина тези пенсии са изцяло променени по западногерманското пенсионно законодателство. Основно положение в закона от 1992 г. е еднакво повишение на възрастовата граница от 60 и 63 на 65 години от 2001 г. Продължителното влошаване на икономическата ситуация с причинената от нея висока безработица налагат през 1999 г. нови решения за дългосрочно стабилизиране на процента на вноската. Най-важните мерки в тази насока са: въвеждане на демографски фактор, повишаване на възрастовата граница за тежкоинвалидизираните до 63 г., повишаване на оценката и участието на времето за отглеждане на деца, въвеждане на допълнителна федерална субсидия и **премахване на пенсията за старост поради безработица и частична заетост на възрастни, както и на пенсията за старост за жени, но от 2012 г.** Други основни моменти са: от 1 юни правителството плаща “истински” вноски за времето на отглеждане на дете, федералното правителство поема разходите по допълване на

вноските в новите провинции, борба срещу т.нар. “фалшиво самоосигуряване” и др. Със закон от 20 декември 2000 г. се променя системата на пенсиите поради намалена работоспособност, като старата система е заместена с единна и степенувана система на пенсии поради намалена работоспособност. На следващия етап през март и май 2001 г. се приема Законът за допълнение на Закона за пенсионните фондове, като основите елементи в него са: промяна на формулата за актуализация на пенсията и гарантиране на пенсионно ниво от 67%; изграждане на самостоятелно обезпечаване на старините на жените чрез: по-високо признаване на свързания с гледане на деца стаж при изчисляване на пенсията и поощрения при отглеждане на повече деца; нова уредба за вдовици и сираци; стимулиране на частното капиталово допълнително осигуряване; подоб-

ряване на информационното осигуряване на носителите на пенсионно осигуряване и др. През 2003 г. се повишава на 400 евро границата на месечната минимална заплата, върху която не се плаща вноската. За частта нисък доход до 800 евро осигурените плащат прогресивно повишаващи се намалени вноски само за дохода от 400,01 до 800 евро. През същата година, със закон за гарантиране на процента на вноската, този процент се повишава, а основата за изчисляване на вноската се определя на двукратния размер на средната заплата. Последните реформи от 2004 г. премахват актуализирането на пенсиите на 1 юли 2004 г.; намалява се минималната гаранционна резерва; пълно поемане на вноската за осигуряване за гледане и грижи от пенсионерите от 1 април 2004 г., а освен тези промени са планирани и други дългосрочни мерки.

Събития

На 9 юни 2005 г. министърът на труда и социалната политика Христина Христова и г-жа Изabella Яруга-Новацка, заместник министър-председател и министър на социалната политика на Полша, подписаха Спогодба за социално осигуряване и писмо за намерения за насърчаване на

сътрудничеството в областта на социалната политика.

Тази спогодба дава право на гражданите на двете страни да получават обезщетения за болест, майчинство, инвалидност, старост, смърт, трудови злополуки и професионални болести, безработица, както и семейните

помощи. При изчисляване на паричните плащания се зачитат осигурителните периоди от двете страни. По отношение на пенсиите всяка от страните изчислява и изплаща такава част, която съответства на зачетените по нейното законодателство периоди на осигуряване.

На 17 юни 2005 г. министърът на труда и социалната политика Христина Христова и посланикът на Кралство Белгия у нас Филип Беке подписаха Спогодба за социално осигуряване. Спогодбата се основава на принципите на пра-

вото на Европейския съюз – еднакво третиране на гражданите на двете страни в областта на социалната сигурност, определяне на единно приложимо законодателство, износ на парични обезщетения, както и сумиране на периоди за бъдещо придобиване и

ползване на права. Спогодбата за социално осигуряване между България и Белгия съдържа специален член, според който правата на гражданите на двете страни, придобити преди влизането ѝ в сила, ще бъдат зачетени.

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ “СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ” – СИЛИСТРА

Ростислав Павлов,
директор на РУСО – Силистра

Районно управление “Социално осигуряване” – Силистра, управлява държавното обществено осигуряване на територията на Силистренска област. Основни принципи в работата на екипа са осигуряване на качествено обслужване на гражданите, както и ефективност и прозрачност при осъществяване на дейността.

Организационно РУСО–Силистра е структурирано в три отдела: “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване” (ОВКО), “Пенсии”, “Финансово-счетоводна дейност” (ФСД) и два самостоятелни сектора: “Човешки ресурси и управление на собствеността” (ЧРУС) и “Информационни системи” (ИС).

Известни затруднения при осъществяването на дейността на поделението създава фактът, че служителите са разположени в две отделни административни сгради, но със създадената организация и координация между функционалните звена е постигнато оптимално качествено и ефективно обслужване на гражданите.

Към 30.04.2005 г. в администрацията на РУСО–Силистра работят общо 77 щатни служители. 62% от тях са с висше образование, което помага за бързото адаптиране към новостите в нормативната уредба. Жените са 79% от общия брой служители, а средната възраст на персонала е 43,5 години. Средният трудов стаж на работещите в системата е 9,4 години, което показва добро съчетание между възраст и рутина.

За периода 1.01.2005–30.04.2005 г. (4 месеца) има 8 новопостъпили служители. За всеки един от тях е проведена процедура за подбор на персонала в съответствие с изискванията на Инструкцията за подбор и назначаване на персонал в НОИ от 2001 г. По този начин се спазват не само инструкциите на ЦУ на НОИ, но и се дава възможност да бъде направена най-правилна преценка на кандидатите за работа.

Въведената система за годишно оценяване на персонала дава ясна представа за отношението на

служителите към служебните им задължения. При последното оценяване за 2004 г. 83% от оценените служители са с оценка III степен, 7% са с оценка II степен и 10% са без оценка. В сравнение с предходното оценяване се забелязва положителна тенденция, тъй като 10% от оценените служители са с повишена оценка, а 8% са с понижена. Без промяна в оценките са 48% и за пръв път са оценени 12% от служителите. След направен анализ на формулярите за оценяване на трудовото изпълнение се установи, че показателят “работа с клиенти” е на много високо ниво, което гарантира, че външните клиенти ще останат доволни от контактите си с НОИ.

Целите на сектор “ЧРУС” са: служителите на териториалното поделение в Силистра да са добре информирани, да ги предразполага спокойно да дават предложения за подобряване условията на работа, да дава конструктивни предложения и трудови консултации, да стимулира и мотивира персонала да развива своите професионални и да усъвършенства своите личностни качества.

Служителите на отдел “ОВКО” осъществяват следните дейности:

- Регистрация на осигурителите и самоосигуряващите се лица;
- Извършване на контролно-ревизионна дейност на територията на Силистренска област;
- Събиране на осигурителните вноски по фондове и изготвяне на преписки за принудително изпълнение;
- Административнонаказателна дейност при констатиране на нарушения по прилагане на осигурителното законодателство и Закона за здравното осигуряване;
- Дейност по отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица;
- Регистриране, разследване и отчитане на трудовите злополуки и професионалните заболявания;

- Контрол на експертизата на работоспособността и профилактиката и рехабилитацията;

В отдела работят общо 29 служители, които са разпределени в 3 сектора:

- сектор “Контролно-ревизионна дейност” (КРД) – 15 служители;

- сектор “Регистрация и осъществяване на дейността по ДОО” (РОД по ДОО) – 6 служители;

- сектор “Парични обезщетения за безработица” (ПОБ), обособен от 1.01.2004 г. след преминаването на този вид дейност от Агенция по заетостта към НОИ – 7 бр. (от тях с изнесени работни места в община Дулово – 2, и в община Тутракан – 2);

Към 31.12.2004 г. в РУСО–Силистра са регистрирани 11 465 осигурители, от които бюджетни организации – 163, еднолични търговци – 8792, кооперации – 137, самоосигуряващи се лица – 1710, юридически лица – 626, и други осигурители – 37, от тях регистрираните земеделски производители са 1485.

Към 31.03.2005 г. регистрираните земеделски производители и тютюнопроизводители са 1972, или са се увеличили с 487 спрямо 31.12.2004 г., което е 25,70%.

Това се дължи на доброто взаимодействие между РУСО и Областна служба “Земеделие и гори”, както и на нарастващата трайна безработица в региона.

През последните години броят на регистрираните осигурители и самоосигуряващи се лица непрекъснато нараства, принос за което имат служителите в сектор “Регистрация и осъществяване на дейността”, които работят активно за разкриване и регистриране на осигурители и самоосигуряващи се лица.

Във връзка с подаването на молби за издаване на удостоверения за липса или наличие на задължения е създадена добра организация между сектор “РОД по ДОО” и “КРД” за стриктен контрол при издаване на удостоверенията.

До 30.04.2005 г. РУСО–Силистра е издало 835 удостоверения за липса или наличие на задължения при 675 бр. за същия период на 2004 г. Наблюдава се ръст на издадените удостоверения.

По данни от Персоналния регистър осигурени лица за 2004 г. в Силистренска област са 28 756, а за 2003 г. са били 31 738.

През 2004 г. няколко по-големи осигурители смениха седалище и адрес на управление, други намалиха обема на работа и съкратиха персонала, което доведе до намаляване на броя осигурени лица, като същевременно броят на регистрираните осигурители нарастна през 2004 г. за сметка на самоосигуряващите се физически лица.

От 1.01.2003 г., на основание на наредба № 5 от 29.12.2002 г., в РУСО–Силистра започна приемането

на уведомленията по чл. 62, ал. 4 от КТ за сключване, изменение или прекратяване на трудовите договори.

Към 30.04.2005 г. са регистрирани 110 115 трудови договора, като от тях новорегистрираните са 41 695, а прекратените договори са 34 162.

Приемането на уведомленията се извършва както в РУСО–Силистра, така и в изнесените работни места на сектор ПОБ в градовете Дулово и Тутракан.

С изменението в Закона за здравното осигуряване се даде възможност на лицата по пациентски листи с прекъснати здравноосигурителни права да разсрочат задължението си.

За периода 1.01.2004–30.09.2004 г. бяха издадени 1086 решения за разсрочване на здравноосигурителни вноски в размер на 241 766 лв.

Издадените до 30.04.2005 г. удостоверения на лица с непрекъснати здравноосигурителни права са 19 492.

Контролно-ревизионната дейност в отдела се осъществява от 12 финансови ревизори.

През 2004 г. те са извършили 674 финансови ревизии – по приходите и разходите на осигурителните фондове. От тях 156 са приключили с ревизионна записка, като една значителна част от тях са по ликвидация на фирмите, заличаване, преместване на седалището и др.

Съставените актове за начет са 518, което е 76,85% от общо съставените актове, дължащо се на добро предпланово проучване и предварителна селекция при подбор на фирмите за ревизии.

Установеният начет по фондове към 31.12.2004 г. е както следва:

За фондовете на ДОО – 1 727 533,95 лв.

За Националната здравноосигурителна каса – 304 465,96 лв.

За ДЗПО – професионален фонд – 11 930,19 лв.

За ДЗПО – универсален фонд – 552 319,52 лв.

За Уч.ПФ – 570,03 лв.

Или общо съставеният начет за 2004 г. е в размер на 2 096 819,65 лв.

На длъжностните лица, които са нарушили осигурителното законодателство – причинили щети от невнесени осигурителни вноски, допуснали неправилно изчисление и изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност и отглеждане на дете, които не са изпълнили задължителните предписания на контролните органи и не са подали декларации за започване, прекъсване или прекратяване на дейност, са съставени 89 акта за административно нарушение, въз основа на които са издадени 69 наказателни постановления в размер на 8930 лв.

Събраните суми от НП са в размер на 3426 лв.

На осигурители, непогасили задължението си в законния срок, след изпращане на покана за доброволно погасяване се предприемат всички предвидени мерки по КСО и ДПК.

До търговските банки, обслужващи банкови сметки на осигурители длъжници, през 2004 г. са изпратени 261 запорни съобщения за принудително събиране на задълженията.

Осигурителите, които са погасили частично или изцяло задължението си по този ред, са 98 в размер на 524 141 лв., което представлява 30,3% от размера на задължението по ДОО.

Осигурителите, непогасили задължението си до влизане в сила на разпореждането, за 2004 г. са 139 или 26,83% от броя на съставените актове за същия период.

Процентът сам по себе си говори за проведена-та разяснителна работа по погасяване на задължението в доброволния срок за изпълнение.

На основание чл. 146, ал. 4 от ДПК и чл. 110, ал. 5, т. 2 от КСО, на 43 осигурители бяха наложени обезпечителни мерки за установени задължения.

За несъбраните задължения при изпълнение на срока по чл. 146, ал. 3 от ДПК бяха изпратени 109 преписки до Агенция за държавни вземания за принудително изпълнение с размер на задължението 490 529 лв.

Погасените чрез АД суми са общо 182 860 лв., от които по ДОО – 164 416 лв.

За цялата 2004 г. събраните суми по ревизионни актове са по фондове както следва:

Фонд ДОО:

- 1 384 411,61 лв. (чрез РУСО)
- 164 416,50 лв. (чрез АДВ)

Фонд ЗО:

- 235 694,36 лв. (чрез РУСО)
- 16 366,08 лв. (чрез АДВ)

Фонд ДЗПО – унив. фонд:

- 35 611,08 лв. (чрез РУСО)
- 879,31 лв. (чрез АДВ)

Фонд ДЗПО – проф. фонд:

- 11 289,19 лв. (чрез РУСО)

Фонд Уч.ПФ:

- 576,88 лв. (чрез РУСО).

Освен основната ревизионна дейност, финансовите ревизори на РУСО–Силистра извършваха и други контролни дейности през 2004 г., а именно:

- 287 проверки по молби на граждани и осигурители за възстановяване на надвнесени или неправилно внесени осигурителни вноски, както и прехвърляне на

суми по фондове, булстаги, ЕГН и параграфи;

- Съставени са 282 констативни протокола при проверки по установяването на различия между данните по ЕГН в Персоналния регистър и данните, посочени в документите за отпускане на пенсия при извършване на ревизии;

- Съставени са 54 частични акта за надвзета пенсия в размер на 11 597,51 лв.;

- Проверени са 83 справки-декларации за осигурителния доход за отпускане на парични обезщетения за безработица;

- Съставени са 28 акта в резултат на отмяна или изменение на разпореждания за парично обезщетение за безработица;

- Проверки по молби на граждани във връзка с неизплатени парични обезщетения, незаверен осигурителен стаж – 58 бр., а само за първите четир месеца на 2005 г. проверките са 52;

За повишаване на събираемостта се извършват проверки на осигурители със задължения от 50 000 до 100 000 лв. – 8 бр., и със задължения над 100 000 лв. – 6 бр.

Във връзка с възможностите, визирани в чл. 116 от КСО за разсрочване на задълженията по ДОО, за периода 1.01.2004–31.12.2004 г. бяха разсрочени задълженията на 10 осигурители от директора на ТП на НОИ, гр. Силистра (чл. 116, ал. 6, т. 1) и един от управителя на НОИ (чл. 116, ал. 6, т. 2).

С цел създаване на по-добра отчетност и контрол бяха съставени редица регистри:

- регистър за наказателните постановления;
- регистър АДВ;
- регистър постановления за обезпечителни мерки;
- регистър обжалвания;
- регистър за възстановяване на суми по ДОО, НЗОК, ДЗПО;
- регистър на молби, запитвания и др.;
- регистър за надвзети обезщетения;
- регистри във връзка с проверка по УП-2 – 3 броя, и др.

Промените в Закона за здравното осигуряване в края на 2004 г. наложиха пред ръководството на РУСО–Силистра бързото решаване на проблема за намаляване броя на лицата с прекъснати здравноосигурителни права.

Създадена беше добра организация, която да спомогне за обслужване на по-голям брой граждани.

Съставени бяха 1187 персонални акта за начет на физически лица с прекъснати здравноосигурителни права в размер на 593 689,13 лв.

За периода от 20.12.2004 до 20.01.2005 г. бяха издадени 1093 удостоверения за непрекъснати здравноосигурителни права.

През 2004 г. контролът по експертната на работоспособността и оказването на методическа помощ се осъществяваше от един главен експерт "Експертиза на работоспособността".

През посочения период бяха извършени 25 проверки на лечебни заведения, обжалвани са 73 болнични листа, от които са отменени 9 броя.

Проверени са 7914 експертни решения на ТЕЛК, от които са обжалвани 181 решения.

Съвместно с РЗОК – гр. Силистра, бяха проведени 4 съвещания с общопрактикуващите лекари, свързани с проблемите на експертната на работоспособността.

По изпълнение на задачите, заложили в програмата за профилактика и рехабилитация, през годината са издадени 740 удостоверения на осигурени лица за ползване на заведенията за профилактика и рехабилитация, като изразходваната сума е в размер на 214 546,83 лв.

На територията на област Силистра през изтеклата година са станали 38 трудови злополуки, като 34 от тях са по чл. 55, ал. 1 и 4 са по чл. 55, ал. 2 от КСО.

За информация може да се отбележи, че злополуките, станали с жени, са 8, а предизвикалите смърт – 2, и са в следните икономически дейности:

- търговия на едро – 1 смъртен случай;
- дейности в областта на културата, спорта и развлеченията – 1 смъртен случай;

Броят на загубените календарни дни е 1917.

Дейността по обслужване на безработните лица с право на обезщетение от 1.01.2004 г. премина от Дирекция "Бюро по труда" към ТП на НОИ, като се създаде сектор "Парични обезщетения за безработица".

Вече е решен в основни линии и проблемът с материалната база.

През 2004 г. броят на регистрираните безработни с право на парично обезщетение е 2623, като в началото на 2005 г. той нараства и само за първите четири месеца на годината е 1252.

Това се дължи до голяма степен на сезонния характер на голяма част от дейността на фирмите и съкращаване на броя на работните места в много производства.

Изплатените обезщетения за периода са 1 812 321,46 лв., а за периода 1.01–30.04.2005 г. са в размер на 614 946,52 лв.

Във връзка с неправомерно получени обезщетения за безработица бяха изпратени за принудително събиране преписките за 21 лица за сума в размер на 11 764 лв., като погасените по този ред суми са в размер на 2182 лв.

Дейността по отпускане, възобновяване, изменение, спиране, прекратяване и изплащане на пенсията се извършва от отдел "Пенсии". В отдела работят 29 служители, като в т.ч. се включва и началникът на отдела. Служителите се разпределят в два сектора: "Отпускане на пенсия" и "Изплащане на пенсия".

Обслужването на гражданите по пенсионното осигуряване става в "Приемна", чиято дейност е организирана така, че обслужването да става възможно най-ефективно, бързо и компетентно. В приемната се правят справки, дават консултации, а така също приемат, завеждат и разпределят постъпилите заявления. Справки и консултации се правят и от началник-отдела в определения за това приемен ден, а за по-спешни и специфични казуси и случаи без оглед на определения за прием ден.

На територията на Силистренска област, включваща седем общини – Силистра, Дулово, Тутракан, Главиница, Кайнарджа, Ситово и Алфатар, към 30.04.2005 г. РУСО–Силистра обслужва 42 479 пенсионери, като броят на изплащаните пенсия е 66 538. Към 31.12.2004 г. броят на пенсионерите е бил 42 118, а броят на изплащаните пенсия 53 302. Средният размер на изплатените през 2004 г. пенсия е бил 105,02 лв., при среден размер за страната 123,09 лв.

За периода 1.01–30.04.2005 г. в управлението са постъпили:

- 1919 заявления за отпускане на нови пенсия;
- 343 заявления за изменение на отпуснати пенсия;
- 75 заявления за наследствени пенсия;
- 304 заявления за добавки (292 по чл. 84 от КСО; 6 по чл. 9 от ЗПГРЛ и 5 за чужда помощ);
- 800 заявления за социална пенсия;
- За изплащане на наследствена маса от починал пенсионер са постъпили и обработени 170 заявления;
- Обработени са 215 заявления за смяна на адрес и 38 за смяна на име;
- На 1272 пенсионери е продължен срокът на изплащане на личните пенсия за инвалидност след преосвидетелстване от ТЕЛК;
- Прекратени са или са спрени 657 пенсия;
- През периода са обработени 166 документа, удостоверяващи статута "учащ", необходими за продължаване срока за изплащане на наследстве-

ни пенсии или новоотпуснати такива.

При обработката на постъпилите заявления за отпускане, изменение и изплащане на пенсиите и добавките се съблюдават сроковете, предвидени в чл. 10, ал. 1 и ал. 2 от НПОС.

Във връзка с новосъздадените ал. 4, 5, 6 и 7 на чл. 98 от КСО в управлението са сформирани и работят две Медицински комисии. Като от началото на годината са подадени 323 заявления за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване, 432 заявления за инвалидност поради общо заболяване и социална и 800 заявления само за социална пенсия. Заявленията с ЕР на ТЕЛК са предадени на Медицинските комисии. До 30.04.2005 г. са постановени 895 решения на Медицинските комисии, от които са обжалвани 35 пред НЕЛК. По останалите са отпуснати съответните пенсии.

Съгласно постигнатото споразумение между Република България и Република Турция, от март 1999 до края на 2004 г. за отпускане или изплащане на отпуснати пенсии в Република Турция са подадени 1815 заявления. През периода януари–април 2005 г. заявленията са само 7.

В изпълнение на Националната програма “Помощ за пенсиониране” през периода януари–април 2005 г. са издадени 86 удостоверения, а през 2004 г. са издадени 260 удостоверения.

От началото на годината до 30 април са влезли в сила 11 разпореждания за неправилно получени пенсии по вина на пенсионерите за 3337,90 лв., а през 2004 г. техният брой е бил 45 за 16 157,60 лв. Причините за неправилно получена пенсия по вина на пенсионерите са: сключен граждански брак от наследник, укрит осигурителен доход или започване на работа.

По вина на осигурителите са установени и постановени разпореждания за неправилно получена пенсия от 18 пенсионери за 2148,87 лв. Предприета е процедура за уреждане на задължението.

При установен грешен осигурителен доход контролните органи на РУСО по сигнал на отдел “Пенсии” извършват проверки. През периода по време на такива проверки са констатирани и отстранени различията по 13 пенсионни преписки.

Освен проверки, отдел “Пенсии” с писма до осигурителите иска потвърждаване на информацията в изготвеното УП-2 и подадената в Персоналния регистър. За периода са изпратени 467 писма до осигурители за потвърждаване на информацията. При различие се изготвя нов образец УП-2 или се коригира

подадената информация в Персоналния регистър.

Изплащането на пенсиите в РУСО–Силистра се извършва в 68 пощенски станции, които обслужват 32 590 пенсионери, и в 39 банкови клона, които обслужват 9889 пенсионери.

За правилното прилагане на НПОС отдел “Пенсии” съвместно с ТП “Български пощи” по предварително изготвен график извършва проверки в ПТТС. През периода са извършени 11 такива проверки.

По жалби на пенсионери срещу разпореждане на длъжностното лице по пенсионно осигуряване през периода януари–април 2005 г. са постановени 37 решения на ръководителя, от които 27 са обжалвали началната дата на отпускане на пенсия по инвалидност по разпореждания, издадени до 31.12.2004 г., същите са уважени и пенсиите изменени. Останалите 10 са оставени в сила.

В РУСО държим много на осъществяването на превантивна работа за законосъобразност на издаваните актове, с което целим да намалим и съдебните дела. Затова сме разширили и задълженията на юрисконсулта, независимо че имаме само една щатна бройка. Той подпомага директора при изготвяне на решения, наказателни постановления, всички актове за опрощаване на задължения, постановления за издаване на обезпечителни мерки, всички актове за опрощаване на задължения поради изтекла давност и преписки до президента. Отговаря лично или съгласува отговорите на постъпилите запитвания, жалби и др. в РУСО.

От началото на годината има 3 образувани дела срещу издадени наказателни постановления, 4 граждански дела, 4 частно граждански за издаване на изпълнителни листове за надвзети пенсии, 44 изпълнителни дела, от които 40 за неправомerno получени обезщетения за безработица, които бяха прехвърлени от Дирекция “Бюро по труда”, а ние ги довършихме, снабдихме се с изпълнителни листове и образувахме изпълнителни дела и 11 дела от административен характер срещу решения на директора, които по характер са: едно по проблемите на отдел “ОВКО”, две по проблеми на безработицата и останалите са на отдел “Пенсии”.

По искане на колектива поделението има и свой професионален празник – всеки първи петък на месец юни. Провеждането му укрепва взаимоотношенията ни и помага да работим за просперитета на РУСО и на НОИ и в услуга на гражданите.

Минало

ИЗ ИСТОРИЯТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ В БЪЛГАРИЯ

Валентина Минчева,
главен експерт в отдел “Връзки с обществеността” в ЦУ на НОИ

Още в годините на османското робство, когато не е съществувала българска държава, която да се грижи за гражданите си, е имало редица правила – писани и неписани, които са формулирали отношението към живота и здравето на хората. В действие е било т. нар. **българско обичайно право**.

По-богатите прослойки от населението са заделяли пари “за черни дни”, а по-бедните и безимотните са се молили на Бог да “случат” с добър чорбаджия (за наемните работници) или на добър майстор (за чираците и калфите).

Съществуват обаче много документи от епохата на Възраждането, от които се вижда, че селяните и работниците не са били оставени само на Божията милост. **Правилниците** на занаятчийските задруги от XVIII и XIX в. са определяли доста ясно каква трябва да бъде “платата” на чираците и калфите, за какъв срок са наети, какви са правата и задълженията им, включително когато се разболеят и т.н. Тези правилници са в сила години наред и след Освобождението, тъй като първите социални и пенсионни закони, приети на основата на чл. 166 от Търновската конституция, са се отнасяли само за работещите на държавна служба.

През 1883 г. например е обнародван в Държавен вестник “**Правилник за домашните слуги в София**”. Ето част от неговите разпоредби:

“Чл. 1. Пълнолетните могат да се представят като слуги сами по себе си, а непълнолетните – само чрез техните родители или настойници.

Чл. 2. При главенето на слугата точно се определя както срокът и работата на слугуването му, така и размерът на заплатата.

...

Чл. 5. Когато едната от страните наруши предидущия член, обидената страна заявява пред “Писалището на надзора върху слугите” оплакване, което, ако се окаже основателно, навлича върху нарушителя глоба, която бива от 5–20 лв.” (От този член се вижда, че е съществувал орган, който е разрешавал “трудоуправните спорове”).

...

“Чл. 12. Ако слугата се разболее, господарят му е длъжен да се погрижи и го изпроводи в болница, дето лекуването му става безплатно.

Ако слугата остане в болница повече от 15 дни, условието се унищожава; но слугата получава платата си и за тези 15 дни...”

ДВ, № 11, 29 януари 1883 г.

Както беше споменато по-горе, на основата на чл. 166 от новоприетата конституция на Княжество България от 16 април 1879 г. (“Длъжностните лица, които са назначени на служба от правителството, имат право да добиват пенсия, основата и количеството на която ще бъде определена по особен закон.”), започват да се подготвят и да се приемат редица закони и нормативни актове в социалната сфера. През 1886 г. е приет Законът за пенсиите за инвалидност на военните лица, въпреки че мнозинството от изследователите на социално дело приемат за начална дата на социалното осигуряване обнародването на Закона за пенсиите на учителите, утвърден с указ № 162 на княз Фердинанд от 18 декември 1888 г.

Един от първите социални закони обаче, приет през 1880 г., е **Законът за подобрене положението на бедните от поборниците в разните движения за освобождението ни и на семействата на загиналите от тях**.

Ще цитирам някои от членовете на този закон, тъй като с неговото обнародване държавата за първи път ясно регламентира социалните си ангажменти към част от своите граждани.

...

Глава втора

Деление на поборниците

2. Поборниците се делят на две категории:

а) Способен за работа се счита оня, който телесно и душевно е здрав и може с труда си да се прехранва;

б) Неспособен за работа е онзи, който телесно и душевно е повреден и не може да се прехранва с труда си.

Глава трета

Определение на помощта на способните и неспособните за работа поборници

...

6. На неспособния за работа поборник да се дава ежегодно от (100-300) франка съдържание пожизнено.

След смъртта на такъв тая помощ да се дава на жена му, децата му, както и на родителите му, маловъзрастните братя и сестри, ако последните ги има и ако той им е бил единственият поддържател. Ако пък той не е бил техен поддържател, тогава да се дава тая помощ само на неговата вдовица, жена и деца (ако е бил оженен до издаването на тоя закон).

7. Определената за неспособен поборник помощ ще се продължава след смъртта му: а) (на семейството му – жена, деца) докле вдовицата приеме втори брак, или докле един мъжки член от това семейство стане [на] 18 години и се види, че я способен да ги поддържа; б) за маловъзрастните му братя и сестри докле по-старият им брат стане способен да ги поддържа; в) ако той има само маловъзрастни дъщери и сестри – до 18-та

им година, ако по-рано се не оженят; и г) за родителите му до смърт.

ДВ, № 50, 7 юни 1880 г.

Законът за подобрене положението на поборниците от 1880 г. би могъл да се приеме като начало на законодателството както в областта на социалното подпомагане, така и на социалното осигуряване. Ако разгледаме дори само един от членовете му, а именно чл. 6, който гласи: “На неспособния за работа поборник да се дава ежегодно от (100–300) франка **съдържание пожизнено”, ще видим, че това фактически е социална помощ за инвалидност, позната в наши дни като инвалидна пенсия, която според същия чл. 6 и чл. 7 преминава в наследствена, ако получаващият я поборник почине.**

Приемайки Закона от 1880 г. за първа законодателна стъпка в социалната сфера, то с гордост можем да отбележим, че на 7 юни 2005 г. се навършиха 125 години от началото на социално законодателство в нова България.

Ползвана литература:

1. Георгиев, В., Ст. Трифонов. История на българите (1878–1944) в документи. С., 1994.
2. ЦДА, ф. 173, оп. 1, а.е. 720; ф. 258, оп. 1.
3. Маринов, Д. Българско обичайно право. С., 1995.

Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа можете да получите от страниците в Интернет на:

Национален осигурителен институт

www.nssi.bg

Министерство на труда и социалната политика

www.mlsp.government.bg

Комисия за финансов надзор

www.fsc.bg

*Проект “Пазар на труда”
към Американската агенция за
международно развитие*

www.pension.bg

*Редакцията очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1234*

Бюлетинът се разпространява безплатно.